

Pielikums Nr. 8 “Latvijas valsts simtgades un trīsdesmitgades vēsturisko lielinotikumu atceres pasākumu paplašināts apskats”

Ievads

Lai aptvertu un atzīmētu galvenos ar Latvijas valsts izveidi, nostiprināšanos un atjaunošanu saistītos notikumus, Latvijas valsts simtgades svinības aptvēra laika posmu vairāku gadu garumā – no 2017. līdz 2021. gadam. Katram valsts simtgades svinību gadam tika noteikta virstēma, kas raksturo tā laika vēsturisko kopainu, kurā tapa Latvijas valsts. 2017. gada atslēgas vārds bija “Griba” – Latvijas vēsturisko novadu – Kurzemes/Zemgales, Vidzemes un Latgales – sabiedrības pārstāvniecību, padomju skaidri paustais atbalsts Latvijas autonomijai; 2018. gadā – “Dzimšana” – Latvijas Republikas dibināšana; 2019. gadā – “Varonība” – Neatkarības karā izcīnītā Latvijas Republikas neatkarība un rosīgs darbs, dibinot valsts pārvaldes, izglītības un kultūras institūcijas, kā arī Baltijas ceļa 30. gadadiena; 2020. gadā – “Brīvība” – Satversmes sapulces simtgade un trīsdesmitā gadskārtā kopš vēsturiskās 1990. gada 4. maija deklarācijas “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” pieņemšanas; 2021.–2022. gads – “Augšana” – Latvijas Republikas *de iure* starptautiskās atzīšanas simtgade, Latvijas Republikas Satversmes apstiprināšana un pirmā parlamenta ievēlēšana, kā arī 1991. gada janvāra barikāžu un augusta “puča” atceres 30. gadadiena.

Lielāko daļu lielinotikumu organizēšanas, plaši iesaistot vietējo sabiedrību, uzņēmās pašvaldības (Rēzekne, Daugavpils, Valka, Rīga, Cēsis, Liepāja, Jelgava), kuru teritorijās bija notikuši Latvijas valsts vēsturē svarīgie pagrieziena notikumi.

2017. GADS – GRIBA. 1917. gadā Latvijas valstsgriba, kas veidojusies cauri gadsimtiem, iegūst konkrētas aprises.

Latgales kongresa simtgade

Vēsturiskajā Latgales kongresā 1917. gadā latgaliešu lēmums apvienoties ar pārējiem latviešiem (Latgalei apvienoties ar Vidzemi un Kurzemi) savas valsts izveidē kļuva par pagrieziena punktu neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas valsts dibināšanā. Tāpēc Latvijas valsts simtgade 2017. gadā tika atklāta ar plašu Latgales kongresa simtgadei veltītu norišu programmu, kuras pasākumi bija ne tikai daļa no Latvijas valsts simtgades svinībām, bet arī viens no galvenajiem simtgades svinību atklāšanas notikumiem. Svinību mērķis bija vēstīt par Latgales specifisko ceļu Latvijas valsts veidošanā, akcentēt Latgales daudzšķautņainās

identitātes un vērtības, apzināt pasaulē izkaisītos latgaliešus, izpētīt Latgales vēsturi, aktualizēt to un veicināt sabiedrības izpratni.

Pirmais Latgales kongress, kas notika Rēzeknē 1917. gada 26.–27. aprīlī pēc tā laika skaitīšanas sistēmas (9.–10. maijā pēc jaunās sistēmas), bija Latgales latviešu kopienas pārstāvju sanāksme, kurā apsprieda Latgales pašpārvaldes jautājumus, tostarp jautājumu par Daugavpils, Ludzas un Rēzeknes apriņķu atdalīšanu no Vitebskas guberņas un to pievienošanu Vidzemes un Kurzemes latviešu apdzīvotajai teritorijai. 2017. gadā galvenie svinību notikumi bija Rēzeknē no 22. aprīļa līdz 7. maijam un Daugavpilī 6. maijā.

Atzīmējot šo vēsturisko notikumu, kas kļuva par pagrieziena punktu ceļā uz neatkarīgu Latvijas valsti, dažādas ar Latgales simtgades kongresu saistītas norises un aktualitātes sākās vēl pirms konkrētā jubilejas datuma. Piemēram, no 6. aprīļa Latvijas Televīzijas ēterā varēja skatīties Latgales kongresam veltītu raidījumu ciklu “Trešā zvaigzne. Sākotne. Personība”. Lielākā apjomā svinības sākās 22. aprīlī Latgales vēstniecībā GORS ar jaundarbu – koncertuzvedumu “Latgales gredzens. Rakstiem un skaņai”. Tas bija pirmais no vērienīgā Latvijas valsts simtgades projekta “Latvijas gredzens”, kura ietvaros piecos konceptuāli atšķirīgos muzikālos iestudējumos tika izceltas un parādītas katra Latvijas novada un galvaspilsētas Rīgas īpatnības, bagātības un enerģija. Kongresa vēsturiskajā dienā – 27. aprīlī – Latgales reģiona skolās notika dokumentālo, izzinošo filmu demonstrācija par Latgales vēsturi un kultūras personībām. 28. aprīlī Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā notika forums “Ilgtspējas faktori un dabas vērtību saglabāšana Latvijas nākamajos simts gados”. Tajā piedalījās daudzie projekta partneri, un to apmeklēt varēja visi interesenti. Foruma ietvaros atklāja arī Andra Eglīša foto izstādi “Krustpunktā – daba”, kas bija veltīta Rāznas Nacionālā dabas parka desmitgadei. Notika Latgales simtgades kongresam veltīts koncerts.

Kongresa simtgades svinību programmu maijā ieskandināja fotogrāmatas “Latgalietis XXI gadsimtā” (fotogrāfa Igora Pliča ideja) atklāšana Preiļos un Latgales kongresa simtgadei veltītas izstādes “Pāri sliekšnim” atvēršana Latgales kultūrvēstures muzejā, kā arī apbalvojuma “Laiks Ziedonim” laureātu cildināšanas ceremonija Latgales vēstniecībā GORS Rēzeknē. Latgalē pazīstami kultūras un sabiedriskie darbinieki 41 Latgales reģiona skolā vadīja novadmācības stundas.

4. maijā, kas bija ne tikai Latgales kongresa simtgades, bet reizē arī visas Latvijas valsts simtgades programmas atklāšanas svētki, tika prezentēta šim jubilejas notikumam veltīta Latvijas Bankas sudraba kolekcijas monēta “Latgales kongress”, koncertzālē uzstājās Valsts Akadēmiskais koris “Latvija”, Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris un ērģelniece Iveta Apkalna. Koncerts bija skatāms tiešraidē Latvijas Televīzijā un klausāms Latvijas Radio

programmā “Klasika”. Papildus plašajai Latvijas valsts simtgades svinību atklāšanas un Latgales kongresa simtgades svinību programmai Latvijas Mākslas akadēmijas un Latvijas valsts simtgades Jauniešu rīcības komitejas jaunieši 4. maijā Rēzeknē aicināja iesaistīties daudzveidīgās aktivitātēs, kas veicināja interesi par pilsētas un reģiona vēsturi, saistošā veidā mudināja uzzināt par Latgalei un Latvijai nozīmīgām personām, kuras veicinājušas valstiskumu un valsts tapšanu, kā arī iepazīstināja ar jaunajiem talantiem mūzikā un mākslā. 4. maija svētki Rēzeknē noslēdzās ar Baltā galdauta svētkiem Rēzeknes Festivāla parkā, aicinot plašāku sabiedrību iesaistīties Latvijas valsts simtgades svinībās, ko ieskandināja Latgales kongresa simtgade.

Kongresa atklāšanas dienā 5. maijā notika ekumeniskais svētku dievkalpojums Rēzeknes Jēzus sirds katedrālē ar kopīgu svētku gājienu un Latgales kongresa piemiņas vietas “Latgales kongresam 100” atklāšanu Rēzeknes vēsturiskajā centrā. Mākslinieka Visvalža Asara veidotais piemineklis uzstādīts tur, kur 1917. gadā atradās kinoteātris “Diana” – Latgales kongresa pirmās dienas sanāksmes vietā. Kongresa simtgades svētku programmu plaši atspoguļoja Latvijas Televīzija. Latgales kongresu abās tā dienās – 5. un 6. maijā – ar plenārsēžu un diskursu programmu¹ translēja tiešraidē. Kongresa darbs ritēja piecās sekcijās. Vienlaikus kongress bija arī 4. pasaules latgaliešu saiets. Pirmā kongresa diena noslēdzās ar Latgaliešu valodas nakti Festivāla parkā Rēzeknē.

6. maijā Daugavpilī notika piektais Tautu forums. Tas akcentēja Latvijas mazākumtautību iedzīvotāju devumu dažādās darbības jomās, jo īpaši uzsverot viņu lomu valsts veidošanā un attīstībā. Forumā piedalījās 14 dažādu tautību pārstāvji no 19 Latvijas pašvaldībām – kopumā vairāk nekā 100 mazākumtautību nevalstisko organizāciju aktīvisti. Forumu atklāja Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa, kultūras ministres Daces Melbārdes un Daugavpils mēra Jāņa Lāčplēša uzrunas; tā turpinājumā notika zinātniskie lasījumi, debates un domu apmaiņa. Dienas otrajā pusē Latvijas brīvības cīņās kritušo Polijas armijas I leģiona brigādes pulka karavīru piemiņas vietā Slobodkā, Daugavpilī, amatpersonas, daugavpilieši un foruma viesi piedalījās Latvijas valsts simtgadei veltītas ozolu alejas stādīšanā. Kongresa programmu noslēdza Daugavpils teātra muzikālā izrāde “Nogrimusī pils”, kuras pamatā ievērojamā latgaliešu un latviešu kultūras un garīgā darbinieka, valstsvīra un literāta Franča Trasuna luga

Par godu Latgales kongresam, un tajā 27. aprīlī pieņemtajiem lēmumiem, 2017. gadā simtgades kongresā tika rosināts šo vēsturisko datumu – 27. aprīli – noteikt kā Latgales dienu.

¹ Latgales Simtgades kongresa programma pieejama šeit:
https://lv100.lv/Uploads/2017/04/26/Kongresa%20programma_26042017.pdf.

Gadu vēlāk Latvijas Republikas Saeima atbalstīja šo priekšlikumu un, lai celtu Latgales latviešu pašapziņu, stiprinātu reģionālo identitāti, izrādītu cieņu vēsturiskajiem ar valsts izveidošanos saistītajiem notikumiem, kā arī veicinātu latgaliešu pilsonisko aktivitāti, 27. aprīlī noteica par ikgadēju atzīmējamo dienu – Latgales kongresa dienu.

Latgales kongresa simtgades programma 2017. gadā turpinājās vēl maijā, jūnijā un visu atlikušo gadu – notika pasākumi ģimenēm, XI starptautiskais mākslinieku plenērs “Domas lidojums 2017”, starptautiskais tēlniecības simpozījs Daugavpils Marka Rotko mākslas centrā, Starptautiskais militāro orķestru festivāls Daugavpilī, Ziemeļlatgales izglītības iestāžu pūtēju orķestru koncerts – festivāls “Taures skan Baltinavā!”, XX Latvijas tautas mūzikas svētki ar koncertiem Kārsavas, Ciblas, Zilupes un Ludzas novados un Latgales mākslas svētki “Krāsas karogā” Višķos. Septembrī jau trešo reizi tika pasniegtas Nikodema Rancāna gada balvas Latgales reģiona izcilākajiem pedagogiem, novembrī un decembrī notika 10. starptautiskā latgalistikas konference un starptautiskā zinātniski praktiskā konference “Latgales pirmās atmodas darbinieku devums Latgales virzībā uz Latvijas valstiskumu”, kā arī citas norises.

Latgales simtgades kongresu ar dažādām norisēm atzīmēja ne tikai Latgalē, bet arī citviet Latvijā, galvenokārt Rīgā. Lai Latvijas apvienošanas idejas nostiprināšanu 1917. gada pavasarī izceltu kā īpašu notikumu, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs no 2017. gada 5. aprīļa piedāvāja pasākumu ciklu “Savējā Latgale”, kuru veidoja mobilā izstāde “Latgales kongresam – 100” un izstāde “Latgales keramika – tradicionālais un mūsdienīgais”. Latgales latviešu kongresa un Latvijas valsts simtgades zīmē tapa arī Latgales radio lielieskaņojums – Ingas Ābeles romāna “Klūgu mūks” radioversija 19 lasījumos.

Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes simtgade / Valka–Valga

Ceļā uz Latvijas neatkarību ārkārtīgi svarīga loma bija 1917. gada rudenī Valkā izveidotajai Latviešu Pagaidu nacionālajai padomei (turpmāk tekstā – LPNP), kas aktīvi popularizēja neatkarības ideju gan pašu mājās, gan ārzemēs. LPNP 1917. gadā pieņēma deklarāciju par apvienotas un autonomas Latvijas izveidošanu Vidzemes, Kurzemes un Latgales latviešu apriņķos. Deklarācijas teksts: “Latvija, kurā ieiet Vidzeme, Kurzeme un Latgale, ir autonoma valstsvienība, kuras stāvokli attiecībās uz ārieni un iekšējo iekārtu noteiks viņas Satversmes sapulce un tautas plebiscīts” vēsturiski pierāda, ka LPNP bija pirmā latviešu partiju politiskā organizācija, kas pieņēma Latvijas valstiskuma izveidei būtisku dokumentu.

Viens no lielākajiem un spilgtākajiem Latvijas simtgades vēstnešiem 2017. gadā bija “Latvijas ekspresis simtgadei”. Projekts tika realizēts, sadarbojoties Satiksmes ministrijai,

Valkas novada domei, Valgas pilsētas mērijai (Igaunijas Republika) un Valkas novada IKSJ nodaļas Izglītības un kultūras daļai. No 26. līdz 28. maijam cauri visiem Latvijas vēsturiskajiem novadiem ceļā devās īpašs vilciena reiss “Latvijas ekspresis simtgadei” ar vairāk nekā 180 pasažieriem – dziedātājiem un dejotājiem. Gaidot XXVI Vispārējos latviešu Dziesmu un XVI Deju svētkus un Latvijas simtgadi 2018. gadā, īpašais vilciens pietāja 12 Latvijas vietās un dzelzceļa staciju laukumos. Kori “Balsis”, “Monēta” un “Rīga”, kā arī deju ansamblī “Ačkups”, “Auda”, “Dardedze” kopā ar vietējiem māksliniekiem trijās dienās sniedza 12 unikālus bezmaksas koncertus. Vilciens savu maršrutu sāka Latgalē, Indras stacijā, bet vērienīgais noslēgums notika Valkā/Valgā (Valgas dzelzceļa stacijā), kur ar muzikālu uzvedumu “Zvaigznes pār Valku 1917” radošā veidā tika akcentēta Valkas 1917. gada notikumu izšķirošā nozīme Latvijas valsts tapšanā, atgādinot, ka Pirmā pasaules kara laikā Valka, kad tur sabrauca daudz kara laika bēgļu, kļuva par latviešu garīgo un saimniecisko centru. Ar šo uzvedumu aizsākās Latviešu Pagaidu nacionālās padomes simtgadei veltītie pasākumi visa atlikušā gada garumā, kas ar augsta līmeņa starptautisku konferenci, pieminēkļa un vēstures ekspozīcijas atklāšanu Valkā noslēdzās 2. decembrī.

6. augustā Valkā tika pirmizrādīta muzikālā izrāde “Valka. Latvija. Brīvība”, kas caur divu cilvēku likteņu un mīlas stāstu atainoja Latvijas dibināšanu, akcentējot Valkas nozīmi valsts izveidē. Izrāde tapa pēc Valkas novada domes iniciatīvas sadarbībā ar Latvijas Nacionālo teātri. Novembrī to nospēlēja arī Rīgā, kultūras pilī “Ziemeļblāzma”.

Oktobrī Rīgā, Saeimas namā, un Valkas novada centrālajā bibliotēkā atvēra vēsturnieka un Latvijas Kara muzeja Otrā pasaules kara vēstures nodaļas vadītāja Jāņa Tomaševska grāmatu “Neatkarības čuksti: Latviešu Pagaidu nacionālās padomes vēsture”. Tās centrā ir notikumi un cilvēki, kas radīja pamatu LPNP veidošanai. Tajā aprakstīti LPNP radīšanas priekšnoteikumi, dibināšana un darbība. Monogrāfijā īpaša uzmanība veltīta Valkai un tās kļūšanai par faktisko Latvijas galvaspilsētu pēc Rīgas krišanas. Pētījums hronoloģiski aptver laikposmu no 20. gadsimta sākuma līdz 1918. gada novembrim, kad uz LPNP un Demokrātiskā bloka bāzes tika izveidota Tautas padome, kas pasludināja neatkarīgu Latviju.

Lāčplēša dienā, 11. novembrī, Valkas Meža kapos atklāja astoņas Valkas novada Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru piemiņas stēlas, ko veidojis mākslinieks Janis Strupulis. To uzstādīšanu īstenoja, iesaistoties Latvijas valsts simtgadei veltītajā Jaunsardzes un informācijas centra iniciētajā projektā “Atceries Lāčplēšus!”. Projekta iecere bija apzināt Lāčplēša Kara ordeņa kavalierus, kas varonīgi cīnījās par Latvijas valsti, un uzstādīt cienīgu piemiņas zīmi stēlas veidolā kā pateicību no Latvijas tautas. Latvijas valsts pirmais un augstākais apbalvojums – Lāčplēša Kara ordenis – piešķirts 89 Valkas novadniekiem; viņu vārdi un dzimšanas dati

tagad ir iegravēti 8 piemiņas stēlās, kas kalpo kā valsts atpazīstamības simbols, turklāt ir radīta vieta, kur Lāčplēša dienā pulcēties sabiedrībai, lai aizdegtu sveces, pieminot Latvijas Brīvības cīņās kritušos.

2017. gadā Valkā Latvijas 99. gadadiena tika atzīmēta svinīgajā pasākumā “Latvija manā sirdī” ar Valkas novada Atzinības rakstu pasniegšanu cilvēkiem par nozīmīgiem sasniegumiem tautsaimniecības, izglītības, veselības aprūpes, kultūras, sporta, nevalstisko organizāciju un pašvaldības darba jomās, kā arī par ieguldījumu novada attīstībā un popularizēšanā. Dienu vēlāk, 19. novembrī, notika jau 2016. gadā iedibinātais, LPNP simtgadei veltītais 100 kilometru ultramaratons “Neiespējamais skrējiens”.

Gada izskaņā, 1. decembrī, Latvijas Televīzijā pirmizrādi piedzīvoja režisora Olafa Okonova dokumentālā filma “Valka* 1917. Latviešu Pagaidu nacionālā padome”, bet 2. decembrī – Latviešu Pagaidu nacionālās padomes simtgades pasākumu noslēdzošajā dienā – plašās norišu programmas centrā bija augsta līmeņa starptautiska zinātniskā konference “Latviešu Pagaidu nacionālā padome – 100”. Tās tēmu lokā bija politiskā un kultūras situācija no 1915. līdz 1917. gadam, ieceres par nacionālo valstu veidošanos un Latviešu Pagaidu nacionālās padomes loma Latvijas valstiskuma izveidē. Konferenci atklāja ar Latvijas Bankas īpaši izdotās LPNP 1. sesijai veltītas kolekcijas sudraba monētas prezentāciju. Monētas dizainu izstrādāja mākslinieks Ivars Drulle. Tajā pašā dienā Valkas novadpētniecības muzeja dārzā kā sveiciens no Latgales kongresa simtgades notikumiem Rēzeknē iegaismojās tēlnieku veidotas uguns skulptūras “Likteņlaivas”. Uzreiz pēc tam Valkas novadpētniecības muzejā tika atklāta pastāvīgā ekspozīcija “Valka – Latvijas neatkarības šūpulis”, kurā atspoguļots hronoloģisks stāsts par sabiedriski politiskajiem notikumiem Valkā 1914.–1920. gadā, īpaši akcentējot Latvijas valsts organizēšanas priekšdarbus un Ziemeļlatvijas brigādes, kurai bija izšķiroša loma Latvijas Brīvības cīņās, veidošanu Valkā. 2. decembra vakarā Valkas pilsētas kultūras namā izskanēja Valsts Akadēmiskā kora “Latvija” koncerts “Šai zemē man visa pasaule” diriģenta Māra Sirmā vadībā. Diena noslēdzās ar tēlnieces Artas Dumpes un akmeņkaļa Ivara Feldberga monumenta “Veltījums Latviešu Pagaidu nacionālajai padomei” atklāšanu. Monuments atrodas zīmīgā vietā, pilsētas centrā, iepretim baznīcai. Tas veidots dzirnakmens formā no Somijas granīta, un uz tā ir iegravēti visi Pagaidu nacionālās padomes biedru vārdi. Uz Valkas–Lugažu evaņģēliski luteriskās baznīcas fasādes tika rādīts gaismas objekts – Latviešu Pagaidu nacionālās padomes simtgadei veltīts, no bērnu radošajiem darbiem veidots animēts stāsts par Latviju.

2018. GADS – DZIMŠANA. 1918. gads ir lielo pārmaiņu gads, kad uz bijušo impēriju drupām Centrāleiropā un Austrumeiropā rodas jaunas valstis.

Latvijas valsts simtā dzimšanas diena

2018. gadā visa gada garumā svinējām Latvijas Republikas, kuru 1918. gada 18. novembrī proklamēja Rīgas pilsētas Otrajā teātrī (šodien – Latvijas Nacionālo teātri), simto dzimšanas dienu.

Latvijas valsts simtgades gads ar grāmatu dāvināšanu un multimediju uzvedumu tika atklāts 18. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Rosinot iesaistīties mūsu valsts vēstures un kultūras krājuma bagātināšanā, valsts augstākās amatpersonas Latvijas Nacionālās bibliotēkas Tautas grāmatu plauktam valsts simtgadē dāvināja personīgi vai valstiski nozīmīgas grāmatas. Turpinājumā Latvijas Nacionālās bibliotēkas ātriņā pirmizrādi piedzīvoja multimediju izrāde “Gaismas raksti” – laikmetīgs stāsts par mūsu valsti, kuru ar katru nodzīvoto brīdi radām mēs paši.

Latvijas valsts simtgades zīmē no 2018. gada 30. jūnija līdz 8. jūlijam Rīgā notika XXVI Vispārējie latviešu Dziesmu un XVI Deju svētki. Svētku tematikā atbalsojās valsts simtgades svinību vēstījumi, kā arī XXVI Vispārējie latviešu Dziesmu un XVI Deju svētki vērtības – cieņa, kopība un tagadnīgums.

11. augustā, tieši simts dienas pirms Latvijas valsts simtās dzimšanas dienas, visā Latvijā un pasaulē notika Simtgades zaļumballe. Tai gatavojās dejotāji, lauku kapelas, orķestru muzikanti, ziņģētāji un tautas mūzikas ansambļi vairāk nekā 140 vietās visos Latvijas novados, kā arī Krievijā, Omskas apgabala Taras rajona Augšbebru ciemā, Īrijā un “*Lough Ramor Camping*” Virdžīnijā. Neskatoties uz to, ka sākotnēji rīkot zaļumballes par godu valsts simtgadei tika mudinātas Latvijas pašvaldības, laika gaitā akcijai pievienojās arī vairākas privātas un uzņēmēju iniciatīvas. Simtgades zaļumballes notika arī pilsētas svētku, teātra festivālu un tautas mūzikas pasākumu ietvaros. Daudzviet zaļumballes ieskandināja īpaša pasākumu programma visas dienas garumā. Novērtējot zaļumballes fenomenu Latvijā un citviet pasaulē, pētnieku grupas SERDE tradicionālās kultūras pētnieces Ieva Vītola un Signe Pucena izveidoja īpašu zaļumballes tradīciju burtnīcu, kurā apkopoti stāsti par piedzīvoto zaļumballēs dažādās Latvijas vietās un laikos – gan pirmskara Latvijā, gan padomju gados un mūsdienās.

18. novembrī ar plašu programmu Rīgā, visā Latvijā un pasaulē tika nosvinēta Latvijas valsts dibināšanas 100. gadadiena. Svētku notikumi norisinājās visu nedēļas nogali gan Latvijā, gan vismaz 37 pasaules valstīs. Tika saņemti neskaitāmi sveicieni no Latvijas draugiem un sabiedrotajiem, svinīgajos pasākumos piedalījās Igaunijas, Islandes un Somijas prezidenti.

Svētku organizatori veica lielu darbu, plānojot Latvijas valsts simtgades programmas kulminācijas nedēļas nogali. Norišu programma apzināti tika veidota dažādām gaumēm, dažādos laikos un dažādās norises vietās. 18. novembra programmu galvaspilsētā kopīgi veidoja Valsts prezidenta kanceleja, Latvijas Republikas Saeima, Aizsardzības ministrija, Kultūras ministrija un Rīgas pašvaldība.

Notikums, kurš caurauda svētkus, bija ikgadējais gaismas festivāls “Staro Rīga”, kas norisinājās no 16. līdz 19. novembrim. Dažādās gaismas mākslas tehnikās veidotos gaismas objektos Rīgas parkos, laukumos un uz īpaši izgaismotām namu fasādēm veidoja gaismu mākslinieki no Latvijas, Portugāles, Francijas, Vācijas, Norvēģijas un Nīderlandes, reflektējot par festivāla tēmu “Augšām cēlās gaismas pils!”

16. un 17. novembrī Latvijas valsts simtgadei veltītā cikla “Dzimuši Latvijā” ietvaros notika Latvijas Nacionālās operas trupas jubilejas koncerts “Mūsu Operai 100”, kurā skanēja mūsu izcilo solistu un klausītāju iemīļotu starptautisko operas zvaigžņu balsis. Simts gadu laikā Latvijas Nacionālajā operā uzstājušās neskaitāmas spilgtas personības, kuru sniegums augstu novērtēts gan Latvijas, gan pasaules operas un baleta vēsturē. Koncertcikls “Dzimuši Latvijā” bija Latvijas valsts simtgades notikums, kura ietvaros Latvijas klausītājiem tika piedāvāta iespēja pieredzēt gan Latvijas jauno talantu, gan jau starptautiski atzītu un pasaulē pieprasītu mūzikas zvaigžņu uzstāšanos Latvijas simtgadē Latvijas koncertzālēs.

18. novembrī visus Latvijas iedzīvotājus Latvijas valsts 100. dzimšanas dienu aicināja svinēt un ikviena klātbūtni ar galveno pasākumu tiešraidēm nodrošināja sabiedriskie plašsaziņas līdzekļi – Latvijas Televīzija un Latvijas Radio. Visas dienas garumā LTV bija klāt nozīmīgākajos svētku notikumos. Pašā vakarā televīzijas koncertā “LV top 100” izskanēja 10 tautas iemīļotākās dziesmas Latvijas mūzikas zvaigžņu izpildījumā, ko Radio SWH veidotajā tautas aptaujā “LVTOP100” sabiedrība pati atzina par savām spēka dziesmām. Visas dienas garumā “Svinam 100!” svētku studija nodrošināja gan īpaši veidotus sižetus, gan tikšanās un intervijas ar simtgades svētkos nozīmīgiem ļaudīm. Visām svētku tiešraidēm bija iespējams sekot līdz sabiedrisko mediju satura atskaņotājā REPLAY.lv, lielākā daļa tiešraižu un visi pieslēgumi svētku studijai interneta platformā bija pieejami ar surdotulku. Svētku saturs bija pieejams visā pasaulē bez ierobežojumiem. Tā bija skatītākā TV programma 2018. gada Latvijas Republikas proklamēšanas svētku dienās. Arī Latvijas Radio 18. novembrī piedāvāja klausītājiem īpašu svētku programmu, tiešraidēs sekojot līdz svētku notikumiem, koncertiem un svinīgajām uzrunām, kā arī radot patriotisku svētku atmosfēru. Tika nodrošinātas četras svētku tiešraides LR1, patriotiska svētku mūzika LR2, Latvijas spožāko talantu koncerti LR3-Klasika,

Īpaša svētku programma mazākumtautību klausītājiem un jauniešu kanālā – tikai latviešu mūzika.

18. novembra rīts visā Latvijā sākās ar Latvijas dzimšanas dienas rīta ieskandināšanu, paceļot karogus un dziedot valsts himnu. Lielākais karogs tika pacelts Latvijas Televīzijas un radio tornī, tā izmērs – 800 kvadrātmetru. Uzņēmums “Aerones” ar pašu izgudroto augstas celjspējas dronu vienlaikus pacēla gaisā 100 Latvijas karogus. Svētku programmā bija iekļauti gan svētku koncerti un izstādes, gan militārā parāde un goda sardzes, kā arī dažādi pasākumi, kas aicināja godināt Latvijas valsts pirmo simtgadi un iedvesmoja nākamajai. Vēstījuma “Es esmu Latvija” zīmē lielākajā daļā pašvaldību notika Latvijas cilvēku godināšanas pasākumi. Valsts svētkus tauta svinēja arī sportiskos pārgājienos, skrējienos, orientēšanās spēlēs, kā arī izzinošos pasākumos un zināšanu viktorīnās. Kino mīļotājiem piedāvāja plašu Latvijas simtgades filmu programmu.

Par īpaši emocionālu svētku brīdi kļuva muzikālais notikums “18.11” pie Brīvības pieminekļa Rīgā, kurā Latvijas vēsture un vērtības tika vēstītas ar Brīvības pieminekli kalto tēlu starpniecību. Uzvedums bija multimedīāls stāsts par brīvību, kurā galvenais “stāstnieks” bija pats Brīvības piemineklis, ko ikdienā esam pieraduši redzēt acu priekšā, taču nedomājam par tajā ietverto tēlnieka Kārļa Zāles vēstījumu – caur valsts pamatvērtībām un ideāliem uz brīvību un izcilību. Koncertuzveduma “18.11” pamatā bija valsts vēsturē nozīmīgi skaņdarbi, kā arī dzeja un proza par mums būtiskām lietām, ko pauda dažādi cilvēki no visas Latvijas – gan sabiedriskie darbinieki un sportisti, gan mākslinieki un lauksaimnieki, gan skolēni un jaunieši, uzsverot pieminekli pausto ideju par sabiedrības vienotību un paaudžu pārmantojamību. Paralēli koncertstāsta norisei ekrānos varēja vērot arī 2018. gada laikā veidotu videodarbu par mūsu dzīvi pieminekļa tuvumā gan svētku, gan darba dienās. Plkst. 20.00 pie Brīvības pieminekļa uzrunu teica Valsts prezidents Raimonds Vējonis, savukārt plkst. 21.00 iedzīvotāji Latvijā un pasaulē tika aicināti pievienoties kopīgai himnas dziedāšanai.

No 16. līdz 19. novembrim pasaulē Latvijas valsts simtgade, sanākot kopā latviešiem, viņu tuviniekiem un draugiem, tika svinēta Amerikas Savienotajās Valstīs, Austrālijā, Austrijā, Beļģijā, Čehijā, Igaunijā, Itālijā, Īrijā, Kanādā, Lielbritānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijā, Somijā, Spānijā, Šveicē, Vācijā un Zviedrijā. Tās bija gan svinīgas pieņemšanas, gan izstādes un koncerti ar šajās valstīs mītošo latviešu mūziķu piedalīšanos. Arī citās valstīs visu novembri norisinājās plaša starptautiskās diplomātijas programma, kuras tapšanā piedalījās Latvijas vēstniecības, konsulāti un diasporas organizācijas visā pasaulē. Latvijas draugi un sabiedrotie gan 18. novembrī, gan svētku gaidās sūtīja sveicienus no visas pasaules, izgaismojot ievērojamus arhitektūras un dabas objektus Latvijas karoga krāsās.

Sarkanbaltsarkanā gaismu noformējumā rotājās Trīs krustu kalns un divi pilsētas tilti Viļņā, Igaunijas valdības ēka, Brīvības laukums un Tartu iela Tallinā, Igaunijas Nacionālais muzejs Tartu, Niagāras ūdenskritums uz ASV un Kanādas robežas, Morisona tilts ASV pilsētā Portlendā, Sanfrancisko rātsnams Kalifornijas pavalstī, Grandparka strūklaka Losandželosā, Kalifornijā, un vairāki objekti Kanādā – Hamiltonas pilsētas zīme un domes ēka Ontario provincē, Toronto pilsētas zīme, Kanādas “nacionālais” tornis (*TV CN Tower*), Britu Kolumbijas multifunkcionālais stadions (*BC Place*) Vankūverā, kā arī *High Level Bridge* – tilts pār Ziemeļsaskačevānas upi Edmontonā. Latvijas karoga krāsās zaigoja arī Somijas Ārlietu ministrijas ēkas ziemeļu fasāde Helsinkos, Telavivas pašvaldības ēka Izraēlā, Polijas prezidenta pils Varšavā un trešā augstākā un otrā vecākā darbojošās bāka pasaulē “*Lanterna*” Itālijas pilsētā Dženovā. Latvijas valsts svētku dienā Briselē, Beļģijā, pilsētas simbols *Manneken Pis* bija iegērbts latviešu tautas tērpā.

Atskatoties vēl detalizētāk uz lielākajiem Latvijas valsts simtās dzimšanas dienas notikumiem, kā arī simboliskām norisēm, turpmāk izklāstīti daži iezīmīgākie pieturas punkti vispārējā 18. novembra svētku programmā, no kuriem daļa tika translēta arī Latvijas Televīzijā, ļaujot notikumiem sekot līdzi Latvijā un pasaulē.

Latvijas valsts simtgades rītā izskanēja aicinājums visiem kopīgi iesākt Latvijas valsts dzimšanas dienu, ieskandināt Latviju un novēlēt tai saules mūžu: pacelt Latvijas valsts karogu un nodziedāt valsts himnu. Rīta svētku mirklis notika pie Brīvības pieminekļa Brīvības laukumā, Dzegužkalnā, Turaidā, Gaiziņkalnā, Mežotnes pilskalnā, Rāznas ezera krastā Čornajas pagastā, Kolkas ragā, Alsungas pils pagalmā un citviet Latvijā un pasaulē. Pēc tam Rīgas Domā notika Latvijas valsts simtajai dzimšanas dienai veltīts ekumenisks dievkalpojums.

Viens no centrālajiem Latvijas Valsts proklamēšanas simtās gadadienas svinību notikumiem bija Aizsardzības ministrijas un Jaunsardzes un informācijas centra organizētā akcija “Brīvības sardzē” – simboliska jaunsargu goda sardze pie Latvijas brīvības simboliem ne tikai Rīgā, bet arī Latvijas reģionos – Jelgavā, Cēsīs, Liepājā un Rēzeknē, kā arī 17. novembrī Valkā. Akcijas mērķis bija parādīt, ka Latvijas jaunā paaudze ir gatava iesaistīties kopējā valsts nākotnes veidošanā un Latvijas valsts dzimšanas dienā stāvēt goda sardzē pie brīvības simboliem, apliecinot, ka jauniešiem rūp savas valsts drošība un aizsardzība. Paralēli tam Latvijas iedzīvotāji tika aicināti doties uz Latvijas brīvības cīnītāju piemiņas vietām un godināt ļaudis, kuri dažādos laikos stāvējuši Latvijas valsts drošības sardzē.

Par godu Latvijas Republikas proklamēšanas simtajai gadadienai 18. novembrī Latvijas Nacionālajā teātrī – vietā, kur pirms simts gadiem dibināta Latvijas valsts, – uz svinīgo sēdi

sanāca Saeima. Svinīgajā parlamenta sēdē uzrunu teica Saeimas priekšsēdētāja Ināra Mūrniece. Uz sēdi tika aicināts Valsts prezidents, premjerministrs un citi Ministru kabineta locekļi, kā arī bijušās valsts augstākās amatpersonas un Augstākās padomes deputāti. Tāpat uz sēdi ielūdza Eiropas institūciju, valsts institūciju un pašvaldību vadības pārstāvjus, Saeimas vēlētais amatpersonas, diplomātiskā korpusa, nevalstisko organizāciju un mediju pārstāvjus, kā arī citus viesus. Notika arī tradicionālā svinīgā ziedu nolikšanas ceremonija pie Brīvības pieminekļa.

Liela vieta 18. novembra svinībās bija ierādīta Latvijas Nacionālo bruņoto spēku parādei, godinot un lepojoties ar Latvijas armiju, tāpēc 11. novembra krastmalā notika īpaši vērienīga militārā parāde. Tajā piedalījās vairāki simti Latvijas un sabiedroto karavīru un militārā tehnika. Atzīmēt Latvijas simto gadadienu ieradās arī vairāki ārvalstu karakuģi, kuri līdz ar militārās tehnikas izstādi bija apskatāmi Rīgas Pasažieru ostā. Parādi, kurā piedalījās aptuveni 1700 karavīru, zemessargu, policistu, robežsargu, ugunsdzēsēju un jaunsargu, komandēja Zemessardzes komandieris, brigādes ģenerālis Ainārs Ozoliņš, bet to pieņēma valsts bruņotā spēka augstākais vadonis, Valsts prezidents Raimonds Vējonis, aizsardzības ministrs Raimonds Bergmanis un Nacionālo bruņoto spēku komandieris ģenerālleitnants Leonīds Kalniņš. Parādi apmeklēja daudzi goda viesi, tostarp Igaunijas prezidente Kersti Kaljulaida, Somijas prezidents Sauli Nīniste, Islandes prezidents Gudni Jouhannessons, Lietuvas prezidente Daļa Grībauskaite, Norvēģijas bruņoto spēku komandieris admirālis Haukons Brūns-Hansens, ASV spēku Eiropā komandiera vietnieks ģenerālleitnants Stefans Tvītijs, Mičiganas pavalsts Nacionālās gvardes komandieris ģenerālmajors Gregorijs Vadnais un Baltijas Aizsardzības koledžas komandants ģenerālmajors Andis Dilāns.

Vairāki Latvijas valsts pasludināšanas 100. gadadienas pasākumi notika Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā. Ik pēc stundas izstādē “Latvijas gadsimts” īpašā ekskursijā “Virziens: neatkarīga valsts” vēsturnieka vadībā varēja gūt ieskatu Latvijas valsts dibināšanas norisēs, muzejs piedāvāja arī fotoakciju “Iemūžini sevi Latvijas gadsimtā” un aktivitātes bērniem. Tāpat Latvijas Nacionālais vēstures muzejs kopā ar citu muzeju kolēģiem projekta “Latvijas gadsimts” ietvaros sagatavoja biogrāfisku eseju krājumu “Latvijas valsts dibinātāji” par 39 personībām – Latvijas Tautas padomes locekļiem, kuri 1918. gada 18. novembrī pasludināja neatkarīgu Latvijas Republiku. Apjomīgais izdevums pirmoreiz sniedza iespēju vienkopus un padziļināti izzināt valsts dibinātāju devumu Latvijas tapšanā, tuvplānā ieraudzīt 39 dažādus dzīvesgājumus, spilgtas sava laikmeta personības. Atverot grāmatu, Latvijas Nacionālais vēstures muzejs 16. novembrī aicināja uz tikšanos arī Latvijas valsts dibinātāju dzimtu piederīgos, kurus izdevās apzināt Latvijā un ārzemēs. 18. novembrī ikviens varēja arī pirmoreiz vai atkārtoti izsekot Latvijas valsts tapšanas un pastāvēšanas stāstam vēsturnieku

redzējumā vērienīgajā 68 muzeju kopizstādē “Latvijas gadsimts”, kas tika veidota kā muzeju veltījums Latvijas valsts pasludināšanas simtajai gadadienai kā viens no simtgades programmas centrālajiem notikumiem.

No 17. novembra līdz 19. decembrim Rīgas Sv. Pētera baznīcā bija apskatāma multimedāla izstāde “Latvijas varonis – no senatnes tagadnē”. Interaktīvajā ekspozīcijas daļā apmeklētāji tika aicināti vēsturisko atmiņu ceļojumā, kur varēja iepazīties ar “dzīviem” arhīvu materiāliem un vērot sarunas ar laikabiedriem, kas veidoja tiltu starp pagātni un šodien. Izstādes pamatā bija projekts “Mans varonis”, kura mērķis – uzrunāt Latvijas sabiedrību, aicināt izzināt savas dzimtas vai novada vēsturi, uzmeklējot informāciju par savas dzimtas vai novada varoni, kurš ir piedalījies Pirmā pasaules kara un vēlākajās Brīvības cīņās. Šī projekta ietvaros tika izveidota mājas lapa www.mansvaronis.lv, kur ikviens varēja dalīties ar savu stāstu, kā arī iepazīties ar citu pievienotajām liecībām.

18.novembrī visas dienas garumā Rīgā izskanēja vairāki koncerti: Rīgas pilsētas valsts svētku koncerts “Būsim lieli līdzī Saulei” Rīgas Kongresu namā, koncerts “Dievs, svētī Latviju!” Rīgas Latviešu biedrības namā, koncerts “100 gadi kopā” Latvijas dzelzceļa vēstures muzejā, koncerts “Ar dziesmu simtgades ceļā” Rīgas Kultūras centrā “Ilģuciems”, koncerts “Simts vēlējumi” Kultūras pilī “Ziemeļblāzma”, koncerts “Gaismas domas” VEF Kultūras pilī, Mārtiņa Brauna svīta “Daugava” Rīgas Sv. Pētera baznīcā, dižkoncerts “100 vīri Latvijai” Latvijas Universitātes Lielajā aulā, koncerts “Dziesmas Latvijai” Rīgas Kultūras un tautas mākslas centrā “Mazā ģilde”, kā arī koncerts “Daugav’ abas malas”. Vakarā Latvijas Nacionālajā teātrī notika Latvijas Valsts prezidenta organizēts svētku koncerts.

Svinīgi pacilājošs notikums ikvienos svētkos un nozīmīga ikgadēja tradīcija Latvijas valsts proklamēšanas gadadienā ir svētku ugunošana. Valsts simtgadē īpaši veidotā gaismas uzvedumā “Saules mūžs” tā izvērtās par svētku kulminācijas brīdi, pulcējot simtus tūkstošus skatītāju gan klātienē Rīgā, abpus Daugavas, gan vairāk nekā pusmiljonu skatītāju pie televīzijas ekrāniem Latvijā un ārvalstīs. Gaismas uzvedums “Saules mūžs” – vizuāli muzikāls stāsts sešās daļās par Latvijas valsti – vēstīja par laiku no Latvijas valsts tapšanas līdz mūsdienām un noslēdzās ar krāšņu ugunošanu kā apliecinājumu Latvijas nākotnei un ticībai Latvijas tautai. Uzveduma vizuālo identitāti veidoja gaismas staru scenogrāfija Daugavā starp Vanšu un Akmens tiltiem, ko caurda latvju spēka zīmes uz AB dambja un tēlaina pirotehnikas horeogrāfija. Īpaši veidotajā muzikālajā materiālā bija ievītas nozīmīgas, līdzī dziedamas latviešu tautas melodijas, kordziesmas, atpazīstamas intonācijas un fragmenti no dažādiem Latvijas valsts vēstures posmiem raksturojošiem skaņdarbiem, kā arī mūzikas oriģināldarbi. Notika arī vairāki nakts koncerti Vecrīgā – baznīcās, Zirgu ielas koncertzālē,

Lielajā ģildē, Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā. Latvijas Nacionālajā teātrī notika koncertuzvedums “Dzimšanas dienas nakts”, piedaloties visiem teātra aktieriem. Līdz plkst. 05.00 rītā restorānos, bāros, mūzikas klubos, kafejnīcās, kultūras namos un citās (kopā 50) izklaides vietās notika Simtgades klubu nakts, kurā atskaņoja Latvijā radītu mūziku. Simtgades klubu nakts iedvesma tika gūta 2008. gadā, kad tā notika par godu Latvijas valsts deviņdesmit gadu jubilejai.

Izceļot Latvijas valsts simtgades starptautiskās programmas panākumus, valsts svētku laikā Melngalvju namā varēja apskatīt Londonas Dizaina biennālē zelta medaļu ieguvušo Artūra Analta instalāciju “*Matter to Matter*”.

19. novembrī pie Latvijas Nacionālās bibliotēkas notika Latvijas nākamās simtgades pirmais koncerts “Mīlestības vārdā. 18+”. Tā vadmotīvs bija mīlestība kā brīvības – neatkarīgas valsts lielākās vērtības – izpausme. Koncerts, kuru veidoja Jānis Šipkēvics un Gatis Mūrnieks ar domubiedriem, bija veltījums vienaudžiem, mīlestības manifesti nākotnei. Notikuma dramaturģiskais kodols bija astoņas mīlestības vēstules, dažādiem mūziķiem, kuri veidos Latvijas nākotnes skanējumu, jaunā interpretācijā izpildot 18 tautā iemīļotas dziesmas – no “Turaidas Rozes” līdz “Pērkonam”, no “Jauna Mēness” līdz “Čikāgas piecīšiem”.

Viens no kulminācijas pasākumiem Latvijas simtgadē bija arī multimedialā deju lielizrāde “Abas Malas”, kas bija skatāma 17., 18. un 19. novembrī “Arēnā Rīga”. Lielizrādē mūzika un deja satika mūsdienu mākslas tehnoloģijas, radot iespēju piedzīvot Latvijas stāstu vēl nebijušā gaismā. Katrs lielizrādes vizuālās izteiksmes elements – horeogrāfija, scenogrāfija, gaismu režija un projekcijas – tika veidots kā vienots veselums. Tas bija simts gadus sens stāsts par mums pašiem – Latvijas cilvēkiem – un mūsu zemi, kuras dzīslās plūst laika upe Daugava. Uz 2000 kvadrātmetrus lielās mākslas projekciju skatuves izrādi izdejoja Latvijā vēl līdz tam nebijis profesionālu deju skatuves skaits – vairāk nekā 500 mākslinieku, kuri pārstāvēja visdažādākos deju žanus – profesionālo baletu, profesionālo laikmetīgo deju, skatuvisko tautas deju un mūsdienu deju, sākot no hiphopa un beidzot ar sporta dejām. Lielizrādes skatuvi ietekmīgais medijs *ArchDaily* novērtēja kā vienu no iespaidīgākajām pasaulē radītajām skatuvēm, to augstu novērtējot līdzās tādu leģendu kā Deivida Bovija un “*The Rolling Stones*” performancēm radītajām skatuvēm. Multimedialā deju lielizrāde ieguva arī galveno balvu Baltijas un Ziemeļvalstu pasākumu sacensībās “*Baltic-Nordic Event Awards*” kategorijā “Labākais kultūras pasākums”. 2019. gadā tika izdots arī deju lielizrādes “Abas Malas” mūzikas albums ar komponistu Andra Sējāna un Reiņa Sējāna lielizrādei radīto mūziku.

Latvijas Republikas proklamēšanas 100. gadadiena Latvijas vēsturē kļuvusi par līdz šim visplašāk atzīmētajiem valsts svētkiem, kuros piedalīties gatavojās vairāk nekā 91% Latvijas

iedzīvotāju, liecina “Kantar TNS” veiktā aptauja. 18. novembrī Rīgā vien svētku notikumus apmeklēja vairāk nekā 400 tūkstoši cilvēku. Svētku notikumi norisinājās ikkatrā pašvaldībā. Lielākā daļa no 900 pasākumu plašā klāsta bija pieejami bez maksas. 2018. gada 18. novembrī Latvijā piedzima 61 bērns. Kā īpašu svētku sveicienu katrs jaundzimušais saņēma rakstainu Latvijas cimdu pāri.

2019. GADS – VARONĪBA. Latvijas Republika tiek dibināta Baltijas landesvēra un lielinieku karaspēka ielenkumā un 1919. gadā izcīna cīņas Latvijas Neatkarības karā.

2019. gada valsts simtgades programma iekļāva vairāku nozīmīgu pagātnes notikumu atceres – pirmās valdības tapšanu, Brīvības cīņas un Latvijas armijas dibināšanu, nacionālo un vietējo institūciju aizsākumu, kā arī unikālo Baltijas ceļa akciju. 2019. gadā tika svinēta uzvara Neatkarības karā, savu simtgadi atzīmēja institūcijas – Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas Mākslas akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Universitāte un Latvijas Nacionālā opera un balets un citas. Notikums ar starptautisku rezonansi bija Baltijas ceļa trīsdesmitgade.

Latvijas Uzvaras diena. Cēsu kauju simtgade

Pirms simts gadiem Latvijas valsts pastāvēšana tika izcīnīta Neatkarības karā. 2019. gadā 22. jūnijā Cēsīs ar plašu un daudzveidīgu norišu programmu tika svinēta Latvijas Uzvaras diena – Cēsu kauju simtgade. Pagrieziena punkts kara gaitā notika tieši Ziemeļlatvijas frontes līnijā, kur latviešu un igauņu karaspēki 22. jūnijā pie Cēsīm uzveica Landesvēra armiju un devās tālāk uz Rīgu. Latvijas Uzvaras dienas programmu, kas bija ļoti daudzveidīga un visā pilsētā risinājās visas dienas garumā, veidoja tās idejas autors Renārs Sproģis ar radošo komandu – Kristu Burāni, Mārtiņu Eihi, Rūdolfu Baltiņu un Jolantu Sausiņu. Kauju simtgades svētku programmas centrā bija jaunie cilvēki. Ne vien gadu skaita, bet arī vērtību un domāšanas ziņā.

Svētki tika atklāti Cēsu dzelzceļa stacijā, kur Cēsu novada domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs sagaidīja Latvijas Valsts prezidentu Raimonu Vējoni un Igaunijas Valsts prezidentu Kersti Kaljulaidu, lai kopīgi apskatītu Igaunijas bruņuvilcienu “*Wabadus*” (Brīvība), kas bija daļa no Igaunijas simtgades svinību programmas un kopš 2019. gada janvāra dažādās Igaunijas pilsētās bija jau piesaistījis lielu sabiedrības interesi. Bruņuvilciena viesošanās Latvijā bija Igaunijas Republikas Valsts kancelejas, Igaunijas valsts simtgades biroja un Igaunijas Kara muzeja dāvana Latvijas valsts simtgades svētkos. Rekonstruētais vēsturiskais Igaunijas

bruņuvilcienu Cēsu dzelzceļa stacijā piestāja uz nedēļu – no 15. līdz 22. jūnijam, piedāvājot apmeklētājiem izpētīt Neatkarības kara perioda (1918–1920) bruņuvilcienu rekonstrukciju un gidu pavadībā uzzināt vairāk par bruņuvilcienu vēsturi, karavīru sadzīvi un bruņojumu. Apmeklētāji klātienē varēja aplūkot pilnu Neatkarības kara perioda bruņuvilcienu sastāvu, tostarp sanitāro vagonu, guļamvagonu, desantvagonu un artilērijas platformu. Brīvības cīņu stāsts bija par bruņuvilcienu lomu Latvijas Neatkarības kara Cēsu kaujās un cīņās ar Bermonta spēkiem. Jaunieši ar interaktīvas spēles palīdzību varēja papildināt savas zināšanas par Cēsu kauju vēsturi un to nozīmi. Igaunijas Kara muzeja direktors Helars Lills atzina, ka “savulaik igauņu bruņuvilcieni radās veiksmīgas sagādīšanās rezultātā, taču to ieguldījums gan Igaunijas, gan Latvijas Neatkarības karu gaitā bija ārkārtīgi būtisks. Bez šo vilcienu klātbūtnes kara iznākums varēja izvērsties citāds.” Pēc svētku atklāšanas 22. jūnijā pasākums turpinājās Vienības laukumā ar militāro parādi, kuru pieņēma abu valstu prezidenti. Parādē piedalījās Latvijas un Igaunijas bruņoto spēku un sabiedroto vienības un Nacionālo bruņoto spēku (NBS) Štāba orķestris un Štāba bataljona Godasardzes rota ar defilē programmu. Paralēli parādei pilsētā vairāku stundu garumā varēja apskatīt Nacionālo bruņoto spēku un sabiedroto militārās tehnikas un ekipējuma izstādi, kā arī piedalīties militārajos vingrinājumos ar Zemessardzi un Jaunsardzi. Pēc militārās parādes Vienības laukumā sākās koncerts “Ar dziesmu dzīvībā”, kuru veidoja radošā komanda māksliniecisko vadītāju Mārtiņa Klišana, Anda Kozaka, Anda Kareļa, diriģentu Jurgā Cābuļa, Gunta Kumačeva un režisores Kristas Burānes sastāvā. Koncertā uzstājās muzikālā apvienība “TRIO – Šmite Rancāne Cinkuss”, Vidzemes amatiermākslas kori un deju kolektīvi, kā arī Nacionālo bruņoto spēku Štāba orķestris.

Pēcpusdienā Cēsu galvenā artērija – Rīgas iela – bija pārvērtusies par savdabīgu laika asi, uz kuras notika dokumentālas performances. No Vienības laukuma līdz Līvu laukumam varēja klausīties un skatīties notikumus no Cēsu pulka Skolnieku rotas vēstures un iepazīt mūsdienu varoņus digitālajā performancē “Par spīti bailēm”. Performances veidoja Cēsu teātris režisores Edītes Siļķēnas vadībā, Vidzemes skolu jauniešu, Latvijas Kultūras akadēmijas studenti un Nacionālo bruņoto spēku pārstāvji ar stāstiem par armijas ikdienas dzīvi un dalību starptautiskajās operācijās. Ar muzikāliem priekšnesumiem uzstājās Zemessardzes orķestris (diriģents Andis Karelis), Igaunijas bruņoto spēku orķestris (diriģents Simmu Vazars) un tautas vērtes kopa “Dzieti” (vadītāja Dace Balode). Uz Rīgas ielas bija arī “Frontes darbnīca”, kurā varēja izgatavot piemiņas gredzenus, kādus nēsāja laikā, kad norisinājās Cēsu kaujas, bija iespēja aplūkot Brīvības cīņu dalībnieku formas tērpu un citu tā laika oriģinālpriekšmetu izstādi, kā arī pārbaudīt savus spēkus dažādās aktivitātēs.

Svētku kulminācija – Cēsu kauju rekonstrukcija – ,kā ierasts, notika Pirtsupītes gravā. Tajā piedalījās vairāk nekā 200 rekonstruktori no Latvijas, Igaunijas, Lietuvas, Polijas, cīņu meistari un Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas kadeti. Rekonstrukcijas režiju veidoja Krista Burāne, kaujas vadīja Kara vēstures un rekonstrukciju biedrības “Kurland” vadītājs Jānis Jeļisejevs, savukārt kauju tuvcīņu horeogrāfijas veidoja Kārlis Neimanis no Latvijas un Laura Nolvaka no Igaunijas. Kaujas rekonstrukcijas beigās, svinot Latvijas un Igaunijas armijas uzvaru, orķestru pavadībā visi tika aicināti doties uzvaras gājienā uz Vienības laukumu, kur sākās Uzvaras balle ar Zemessardzes orķestri un pūtēju orķestri “Cēsis”.

Dienas noslēgumā koncertzālē “Cēsis” izskanēja Cēsu kauju simtgadei veltīts koncerts – Karla Orfa monumentālā oratorija “*Carmina Burana*”. Koncertā uzstājās Latvijas sieviešu koris, Igaunijas Nacionālais vīru koris, solisti Marlēna Keine (Latvija), Mihails Čulpajevs (Latvija) un Atlans Karps (Igaunija), kā arī Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris diriģenta Andra Veismaņa vadībā. Latvijas Neatkarības karš aizraidīja mūžībā daudz jaunu dvēseļu – nozīmīgu jaundzimušās Latvijas dzīvības spēka daļu. Šis viens no visu laiku slavenākajiem vokālinstrumentālajiem opusiem pauž majestātisku dzīvesgribu un rotaļīgu dzīvesprieku. Fortūnas rats, kas aizsāk un noslēdz Orfa kantāti, ir simbols likteņa spēlēm. 1918. gadā neviens nezināja, kā virzīsies jaunās Latvijas ceļš, tomēr 1919. gadā ieroči aplusa un atkal varēja skanēt mūzika. Kantātē pausto Fortūnas rata virzīto dzīves spēku dejā un kustībā attēloja deju grupa “Dzirnas”. Laikmetīgās dejas uzveduma horeogrāfiju veidoja Agris Daņiļevičs un Markuss Cmēlings (Itālija).

Visas dienas garumā Cēsu Vēstures un mākslas muzejā bija apskatāma Latvijas valsts simtgadei veltītā izstāde “Pirmais gads”, kas interaktīvā veidā iepazīstināja ar galvenajiem notikumiem un procesiem Latvijas valsts pirmajā pastāvēšanas gadā. Vēsturiskajam atskatam par pamatu tika ņemtas apriņķa pilsētas, Cēsis un cilvēki, kuri dzimuši, mācījušies, strādājuši vai cīnījušies gan Cēsu apkārtnē, gan citviet Latvijā, dažkārt arī tālu aiz tās robežām. Tādējādi tika mēģināts parādīt Cēsu un cēsnieku īpašo lomu Latvijas valsts tapšanā. Tajā piedalījās daudzi Cēsu apriņķī dzimušie un skolojušies, kā arī tādi, kas par cēsniekiem bija kļuvuši kara apstākļu spiesti. Arī pirmais Latvijas ministru prezidents Kārlis Ulmanis un vairāki viņa domubiedri pirms valsts proklamēšanas strādāja Cēsu tuvumā esošajos Priekuļos. Valsts proklamēšanas notikumi atbalsojās arī Cēsīs, kur iedzīvotāji vāca ziedojumus jaunajai valstij, organizējās skautu patruļas un formējās viena no pirmajām valsts bruņoto spēku vienībām – Cēsu rota. Izstādi veidoja Cēsu muzeja vēsturnieks Dr. hist. Tālis Pumpuriņš kopā ar scenogrāfijas autoriem – mākslinieku Ritumu Ivanovu, Mārtiņu Blanku, Kristu Zankovski, kuri speciāli šai izstādei veidoja scenogrāfiju un dizainu, sadarbojoties ar dizaina aģentūru “Tribe”.

Īpaši tika padomāts par jauniešu auditoriju, lai skaidrotu sarežģīto valsts vēstures posmu, tāpēc izstādī papildināja audiovizuālie materiāli un interaktīva spēle – Cēsu kauju simulācija, kā arī īpašs izstādes “bērnu ceļš”, kuru veidoja izstādes scenogrāfa, mākslinieka Rituma Ivanova dēls Rasmuss Ivanovs. Tāpat visas dienas garumā varēja apmeklēt padomju laika Cēsu īslaicīgās aizturēšanas izolatorā izveidoto ekspozīciju “Sirdsapziņas ugunsurs”, kuras multimedijālais iekārtojums sniedz padziļinātu ieskatu vietējās kopienas patriotismā un motivācijā. Ekspozīcijas laika līnija rosina izzināt Latvijas okupācijas norisi no 1939. līdz 1957. gadam un tematiski sakārtotie citāti no vietējiem laikrakstiem piedāvā salīdzināt abu okupācijas režīmu politisko propagandu.

Režisora Kaspara Gobas vadībā tapa dokumentāla un izzinoša filma skolēniem par Cēsu kaujām “Cēsu kaujas. Pagrieziena punkts Latvijas vēsturē”, kas uzskatāmi un saprotami stāsta par valstisko situāciju Latvijā 1919. gadā un skaidro Cēsu kauju nozīmi Latvijas vēsturē. Jauniešu sarunas ar vēsturniekiem un kauju dalībnieku pēctečiem palīdz labāk izprast šo vēstures posmu un novērtēt tā laika jauniešu patriotismu, pievienojoties Cēsu skolnieku rotai un iesaistoties vienā no nozīmīgākajiem notikumiem Latvijas vēsturē – Latvijas Brīvības cīņās. Cēsu kauju simtgades svinību dienā filmas seansi notika Cēsu Jauniešu mājā un Latvijas Televīzijā; filma turpina būt pieejama tiešsaistē.

Visi notikumi dienas garumā bija saturiski un arī scenogrāfiski saistīti, veidojot vienotu stāstu par kaujām pie Cēsīm pirms simts gadiem un to nozīmi valsts tapšanā. Latvijas Uzvaras dienas svinības Cēsīs plaši dokumentēja un translēja Latvijas Televīzija. Atceres pasākumi, piemiņas brīži, godināšanas, svētkbrīži, izstādes, velobrauciens pa brīvības cīņu takām, zinātniska konference, pasākumi ģimenēm u. c. lielāki un mazāki dažāda rakstura notikumi, atzīmējot Cēsu kauju simtgadi, norisinājās visā Ziemeļvidzemē – Mazsalacā, Morē, Valmierā, Liepā, Limbažos, Drabešos, Amatā, Raunā, Pārgaujā, Priekuļos – vietās, kurās vēsturiski notika Cēsu kauju posmu izšķirošie notikumi. Pamatojoties uz “Latvijas valsts karoga likuma” 7. panta 3. punktu, kas pašvaldībām paredz tiesības noteikt gadījumus, kad lietojams valsts karogs, un atsaucoties biedrības “Latviešu Strēlnieku apvienība” Cēsu nodaļas valdes ierosinājumam, Cēsu novada pašvaldība Latvijas Uzvaras dienā, 22. jūnijā, aicināja cēsniekus pacelt Latvijas valsts karogu savās mājās, iestādēs un organizācijās. Kopumā 22. jūnijā aizvadītajās Cēsu kauju simtgades svinībās pašās Cēsīs pulcējās vairāk nekā 30 000 apmeklētāju gan no Latvijas, gan ārvalstīm, tomēr, ņemot vērā daudzās paralēlās atceres norises arī citviet, apmeklētāju skaits ir vēl lielāks.

Kuģa “Saratov” sagaidīšanai Liepājā – 100

No 27. līdz 29. jūnijam Liepājā norisinājās vēsturisku notikumu atceres pasākumu kopums – “Kuģa “Saratov” sagaidīšanai Liepājā – 100”, kura mākslinieciskās koncepcijas autore un svētku režisore bija Madara Gruntmane. Atceroties laiku, kad Liepāja bija kļuvusi par Latvijas valsts pagaidu valdības mītņi, trīs dienu garumā ikviens interesents varēja izdzīvot 1919. gada 27. jūnija notikumus, piedaloties plašā svētku programmā. Latvijas Neatkarības kara laikā (1918–1920), no 1919. gada 6. janvāra līdz 7. jūlijam, Liepāja un kuģis “Saratov” bija Latvijas Republikas Pagaidu valdības mājvieta. Līdz ar to Liepāja kļuva par faktisko jaunās Latvijas Republikas galvaspilsētu. Šis periods bija viens no grūtākajiem un sarežģītākajiem Latvijas valdības pastāvēšanas laikā. 2019. gada jūnijā apritēja 100 gadi kopš Latvijas pagaidu valdība nokāpa no kuģa Liepājā. Šis notikums bija būtisks Latvijas valsts izveidē. Laikā pirms 100 gadiem, kad jaundibinātajai valstij bija jāizcīna tās neatkarība, Latvija bija republika bez zemes – Kārļa Skalbes vārdiem – “republika uz ūdens”. Latvijas teritorijā saimniekoja gan Pētera Stučkas valdība, gan Andrieva Niedras spēki, bet Kārļa Ulmaņa vadītā pagaidu valdība, Lielbritānijas un Francijas karakuģu sargāta, no 1919. gada 16. aprīļa līdz 27. jūnijam. atradās uz kuģa “Saratov” pie Liepājas. 27. jūnijā apritēja tieši simts gadi, kopš Ulmaņa valdība varēja izkāpt krastā. No tā brīža Latvija kļuva par valsti ar zemi. Latvijas Pagaidu valdības darbs Liepājā bija ne tikai politiski un militāri nozīmīgs, bet arī risināja patriotisma un kultūras jautājumus. Pagaidu valdība Liepājā atradās laikā, kad bija jārisina vitāli jautājumi Latvijas valsts pastāvēšanai, kas saistīti ar militāro aizsardzību, resursu pieejamību, satiksmes jautājumiem, tirdzniecības lietām un rūpniecību, monetāro politiku utt. Pagaidu valdības atgriešanos krastā no kuģa “Saratov” 1919. gadā sveicot sagaidīja vismaz puse Liepājas un daudzi lauku iedzīvotāji.

2019. gadā trīs dienu atceres svētki sākās 27. jūnijā ar ekumēnisko dievkalpojumu Liepājas Sv. Annas evaņģēliski luteriskajā baznīcā. Vakarā Liepājas Vecajā ostmalā notika viens no galvenajiem svinību pasākumiem – vēsturiska notikuma rekonstrukcija – “Kuģa “Saratov” sagaidīšanai Liepājā – 100”. Ņemot vērā, ka kuģis līdz mūsdienām nav saglabājies, pagaidu valdības nokāpšana no klāja bija simboliska – ar svinīgām uzrunām, dziesmām un parādi to izspēlēja kupls dalībnieku skaits, piedaloties aktieriem, dažādiem mūzikas kolektīviem, kā arī brīvprātīgajiem. Rekonstrukcijas laikā Vecajā ostmalā plīvoja sabiedroto valstu karogi. Lai rekonstruētu tā laika vidi, sadarbībā ar ASV vēstniecību Latvijā tika sagādāts ASV karogs ar 48 zvaigznēm (1919. gadā Aļaska un Havaju salas vēl nebija kļuvušas par daļu no ASV). Pēc vēsturiskās rekonstrukcijas visi devās gājienā no Vecās

ostmalas uz Jāņa Čakstes laukumu, kur svinības turpinājās ar NBS Štāba orķestra priekšnesumiem, koru sadziedāšanos un ārvalstu kolektīvu piedalīšanos.

28. jūnija vakarā laukumā pie Muitas mājas notika svētku koncerts “Ar prieku un gandarījumu”, kura ideja sakņojās Kārļa Ulmaņa runā pēc nokāpšanas no kuģa “Saratov”. Koncerts bija tematiski muzikāls vēstījums par jaundibinātās Latvijas valsts centieniem iegūt zemi, pašnoteikšanos un stiprināt valstiskuma apziņu. Koncertā skanēja dažāda mūzika – no folkloras motīviem, 20. gadsimta sākuma mūzikas, šlageriem, balādēm un kordziesmām, līdz pat rokmūzikai un metālam.

Svinību noslēdzošajā dienā 29. jūnijā laukumā pie Muitas mājas un Liepājas vēsturiskajos kvartālos norisinājās plaša pasākumu programma ģimenēm un bērniem “Pirms 100 gadiem Liepājā”. Ikviens varēja piedalīties radošajās darbnīcas un tradicionālās 20. gadsimta sākuma spēka un veiklības atrakcijās, tika piedāvātas dažādas teatrālas izdarības, muzicēja kapela, bet uz skatuves uzstājās vieskolektīvi no Anglijas, Francijas, ASV un pašmāju mūziķi. Abu – gan mūzikas, gan mākslas – novirzienu Liepājas Mūzikas, mākslas un dizaina vidusskolas (LMMDV) audzēkņi un pasniedzēji jau kopš aprīļa kopā ar “*Ensemble Romana*” gatavoja priekšnesumu “*Les Amours folles à Paris*”, kuru skatītāji varēja baudīt šajā dienā. LMMDV studenti projekta dalībniekiem palīdzēja veidot tērpus, aksesuārus un kopējo vizuālo tēlu. 29. jūnijā Liepājā notika arī Tvīda retro velobrauciens, kura dalībnieki tika aicināti tērpties 20.–30. gadu stila apģērbā un svinēt Liepājas Tvīda brauciena 10 gadu jubileju. Diena un kopējās svinības noslēdzās ar Kurzemes dziesmu svētkiem Liepājas Olimpiskajā centrā, pulcējoties vairāk nekā 2000 Kurzemes Dziesmu svētku dalībniekiem koncertā “Es esmu dzīvība”. Kurzemes dziesmu svētki bija mūzikas, dejas un dziesmas sintēzē veidots stāsts par dažādiem laika posmiem mūsu valsts dzīvē, tautas gara spēku un mīlestību, kas ļāvusi Latvijai būt dzīvai.

Arī Liepājā pilsētas iedzīvotāji, iestādes un organizācijas svētku laikā tika aicinātas pacelt Latvijas karogu. Kopumā trīs dienu garumā notiekošo notikumu rekonstrukcijā piedalījās vairāki simti dalībnieku – Liepājas teātra aktieru atveidoto Pagaidu valdību, tā laika apģērbos tērpti, sagaidīja vairāk nekā 200 liepājnieku, brīvprātīgo ugunsdzēsēju un skolēnu grupu. Pasākumā piedalījās arī vairāk nekā 50 Latvijas Nacionālās aizsardzības akadēmijas kadetu, kuri atveidoja latviešu zemessargus. Gatavojoties šim notikumam, kadeti apguva soļošanu, kāda tā bija pirms 100 gadiem. Arī “Kuģa “Saratov” sagaidīšanai Liepājā – 100” pasākumu kopumu plaši demonstrēja Latvijas Televīzijā.

Paralēli tiešajiem svētku pasākumiem 2019. gada aprīlī tapa dokumentālā īsfilma “Sabiedrotais”, bet 2019. gada izskaņā – novembrī – Liepājas Kultūras pārvaldes un Liepājas

muzeja veidotā interaktīvā ekspozīcija “Pagaidu valdības seši mēneši Liepājā”. Studijas “Lokomotīve” producētā režisora Kārļa Lesiņa dokumentālā īsfilma “Sabiedrotais” pirmizrādi piedzīvoja 17. aprīlī Liepājā. Filmas “Sabiedrotais” papildu nosaukums ir “Lielbritānijas loma Latvijas cīņā par neatkarību 1918. un 1919. gadā”, un tā tapa ar Lielbritānijas vēstniecības Latvijā atbalstu. Filmas scenārija pamatā ir vēsturiski dokumenti, tostarp Lielbritānijas militārās misijas vadītāja Ostina Kīnena un britu diplomāta Herberta Granta Vatsona ziņojumi Lielbritānijas valdībai par situāciju Latvijā, kā arī citas vēsturiskas liecības. Filmas vizuālo stāstu veido notikumu inscenējumi, fotoattēli un kinohronikas. Tika izveidota arī mājaslapa www.nosargatbrivibu.lv/lv/. Savukārt Liepājas muzejā pirmo reizi tapa pastāvīgā ekspozīcija, kas stāsta par Latvijas Pagaidu valdības Liepājas posmu un Neatkarības kara notikumiem Liepājas pievārtē 1919. gada novembrī.

Bermontiādes simtgade

Bermontiādei Latvijas vēsturē ir ne vien militāra, bet arī Latvijas cilvēku varonību apliecināša nozīme. Tā bija viena no asiņainākajām Latvijas Neatkarības kara (1918–1920) lappusēm un vienlaikus jaunizveidotās Latvijas valsts iedzīvotāju valstsgribas apliecinājums. Bermontiāde norisinājās no 1919. gada 8. oktobra līdz 28. novembrim. Tā sākās ar bermontiešu (Bermonta armija, saukta arī par Rietumkrievijas Brīvprātīgo armiju) uzbrukumu Rīgai un noslēdzās novembra beigās, kad Bermonta armija tika sakauta un padzīta no Latvijas. Pāvela Bermonta vadītie spēki bija labāk apgādāti un skaitliski lielāki, taču nesen dibinātās Latvijas armijas karavīri atbildēja ar cīņas spar un patriotismu. Izšķirošais pavērsiens notika 1919. gada 10. un 11. novembrī, kad Latvijas valsts armija no bermontiešiem atbrīvoja Pārdaugavu un Bermonta armijas karavīri atkāpās uz Jelgavu, kuras atbrīvošana 21. novembrī faktiski kļuva par Bermontiādes beigām. Smagas kaujas līdz Latvijas teritorijas pilnīgai atbrīvošanai vēl bija jāizcīna, taču Bermontiāde bija viens no izšķirošajiem pagrieziena punktiem Latvijas Neatkarības karā. 2019. gada oktobrī un novembrī Rīgā, Jelgavā un citviet Latvijā atzīmēja Bermontiādes un arī Latvijas armijas simtgadi, noslēdzot Latvijas valsts simtgades programmas varonības un valsts veidošanas gadu.

Bermontiādes simtgades ieskaņas pasākumi aizsākās oktobrī. 17. oktobrī apritēja 100 gadi, kopš britu karakuģis “HMS Dragon” cieta apšaudē, atbalstot Latvijas armiju cīņā ar Bermonta karaspēku par Rīgu. Britu karakuģis atradās Rīgas jūras līcī kā daļa no franču-angļu sabiedroto flotes pēc Pirmā pasaules kara. Lai pieminētu šo notikumu, 2019. gada 16.–17. oktobrī notika vairāki pasākumi, kurus ar savu klātbūtni pagodināja arī bojā gājušo jūrniece tuvinieki. 16. oktobrī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā tika atvērta izstāde “Nosargāt brīvību.

Lielbritānijas militārais un diplomātiskais atbalsts Latvijai 1918.–1920. gadā”. Izstāde tapa sadarbībā ar vēsturniekiem un atmiņas institūcijām Latvijā un Lielbritānijā, sniedzot bagātīgu ieskatu agrāk neredzētos foto materiālos par diplomātijas un militāro vēsturi, Latvijas Neatkarības karu, kā arī britu un latviešu karavīru ikdienas gaitām. Latvijas neatkarības izcīnīšana nebūtu bijusi pilnvērtīgi iespējama bez Rietumu sabiedroto – Lielbritānijas, Francijas, ASV – atbalsta. Izstāde sniedza unikālu iespēju ieskatīties no Lielbritānijas Nacionālajiem arhīviem atvestajā Viņa Majestātes kuģa “Dragon” žurnāla oriģinālā. Unikālais eksemplārs glabā ierakstus no 1919. gada 17. oktobra varonīgajiem un traģiskajiem notikumiem, kad, atbalstot Latvijas armiju cīņā pret Bermonta karaspēku, dzīvību zaudēja deviņi britu jūrniece. Ekspozīciju papildināja arī saistītie pasākumi – Lielbritānijas vēstnieka Latvijā Kīta Šenona ekskursija izstādē. 17. oktobrī notika piemiņas ceremonija Bolderājā, kurā Latvijas amatpersonas, Lielbritānijas, Francijas un Īrijas vēstnieki, kā arī bojā gājušo karavīru tuvinieki devās ar kuģiem jūrā, lai palaistu vainagus vietā, kurā tika sašauts kuģis “HMS Dragon”.

7. novembrī Latvijas Banka izlaida Latvijas Neatkarības karam un visiem, kas palīdzēja izcīnīt neatkarību un turēt godā brīvību, veltītu sudraba kolekcijas monētu “Brīvības cīņas (1918–1920)”.

8. novembrī visā Latvijā notika režisora Dzintara Dreiberģa uzņemtās kino filmas “Dvēseļu putenis” pirmizrāde. Pēc strēlnieka Aleksandra Grīna romāna motīviem veidotā vēsturiskā kara drāma ved 100 gadus senā pagātnē, atspoguļo latviešu tautas cīņu par neatkarību un atgādina, ka Latvijas valsts esamība nav pašsaprotama. Filma kļuvusi par skatītāko latviešu kino atjaunotās Latvijas vēsturē, jau pirmajās piecās nedēļās to noskatījās 208 tūkstoši skatītāju. Šajā dienā aizsākās arī dažādas citas jau Lāčplēša dienai veltītas norises Rīgā. Piemēram, laukumā pie Latvijas Kara muzeja tika iedegts brīvības cīnītāju piemiņas ugunskurs, notika radošas darbnīcas skolēniem, bija iespēja apskatīt Latvijas un sabiedroto militārās tehnikas un ekipējuma izstādi, kā arī tika izlaista Bermontiādei veltīta pastmarka.

Lai iepazītu Bermontiādes norisi un nozīmi Latvijas vēsturē, Latvijas valsts simtgades birojs 9. un 10. novembrī Pārdaugavā organizēja izzinošas pastaigas kopā ar vēsturnieku Kārli Silu. Divi dažādi pastaigu maršruti ļāva izzināt Bermontiādes kauju vietas – Dzegužkalnu, Mārtiņa kapus, Uzvaras laukumu, Rīgas tiltus un citas vietas, uzzināt par šo vietu nozīmi Bermontiādes laikā, dzirdēt atmiņu stāstus un gūt plašāku ieskatu par mazāk zināmiem Neatkarības kara aspektiem. 10. novembrī “Arēnā Rīgā” notika koncertuzvedums “Laika vārti”, kurā izskanēja pēdējo 30 gadu Latvijas spēka dziesmas. 10. un 11. novembrī tematiskas ekskursijas notika arī Daugavgrīvas cietoksnī, bija skatāmas video, foto un skaņu instalācijas,

kā arī dokumentālā filma “Astoņas zvaigznes” un fragments no spēlfilmas “Lāčplēsis” par Brīvības cīņu notikumiem Bolderājā.

11. novembrī, Lāčplēša dienā, kā ierasts, Rīgā notika plaša programma. No rīta aizsardzības nozares vadība un militārās parādes dalībnieki ekumeniskajā dievkalpojumā Rīgas Doma baznīcā aizlūdza par visiem karavīriem, kas krituši cīņās par Latvijas valsti, vēlāk notika svinīgā ziedu nolikšanas ceremonija pie Brīvības pieminekļa, kā arī vainagu nolikšana Rīgas Brāļu kapos pie Mūžīgās uguns. Teju visas dienas garumā pie kultūras pils “Ziemeļblāzma” notika Nacionālo bruņoto spēku organizētas aktivitātes un bija skatāma Latvijas un sabiedroto bruņoto spēku militārās tehnikas un ekipējuma izstāde. Tāda bija apskatāma arī laukumā pie Pulvertorņa. Vakarā 11. novembra krastmalā, atzīmējot 100. gadadienu kopš Latvijas armijas uzvaras pār Bermonta karaspēku, notika Nacionālo bruņoto spēku un Iekšlietu ministrijas vienību militārā parāde un tautas gājieni. Parāde no 11. novembra krastmalas virzījās pāri Akmens tiltam Gaismas pils virzienā, simboliski atkārtojot ceļu, kas bija jāveic latviešu karavīriem uzvaras kaldināšanai pirms 100 gadiem. Militārās parādes norise tika veidota kopā ar vīru kopu “Vilki”, kas aizsāka parādi ar uguns plostu palaišanu Daugavā no 11. novembra krastmalas. Uguns plosts tika simboliski aizdedzināts ar uguni, kas atnesta no Rīgas Brāļu kapiem. Uguni simboliski pārņēma jaunsargi, kas to nodeva tālāk militārās parādes un tautas gājiena dalībniekiem. Parādes laikā no plkst. 20.00 Latvijas baznīcu zvani ieskandināja pirms simts gadiem gūto vēsturisko Latvijas armijas uzvaru pār Bermonta karaspēku. Bruņoto spēku parāde noslēdzās ar koncertu laukumā pie Latvijas Nacionālās bibliotēkas. 11. novembrī iedzīvotāji tika aicināti arī uz dažādiem Lāčplēša dienai veltītiem koncertiem. Dailes teātrī bija skatāms koncertuzvedums “Div’ dūjiņas”, VEF Kultūras pilī koncertā “Satikšanās gaismā” skanēja kokļu mūzika, bet kultūras centrā “Mazā ģilde” klausītāji varēja dzirdēt koncertu “Par zemi, ko mīlam”. Bija iespēja apmeklēt arī kora mūzikas koncertu “Latvijai un drosmei” Rīgas Tehniskās universitātes Lielajā aulā. Jau tradicionāli Lāčplēša dienā Rīgas Anglikāņu Sv. Pestītāja baznīcā bija dzirdama koncertprogramma “Daugavmalā mierīgs vakars”. Kultūras centrā “Ritums” notika pasākums “Vai tādēļ nedziedāju?” ar folkloras kopu piedalīšanos, animācijas un dokumentālo filmas skatīšanos.

Lāčplēša diena ir nozīmīga arī ar to, ka 1919. gada 11. novembrī dibināts Latvijas valsts apbalvojums – Lāčplēša Kara ordenis ar devīzi “Par Latviju”. Kopumā pasniegti 2146 Lāčplēša Kara ordeņi. Latvijas Nacionālais vēstures muzejs no 24. oktobra piedāvāja Lāčplēša Kara ordeņa simtgadei veltītu izstādi “11 varoņstāsti. Lāčplēša Kara ordenis, tā kavalieri un Lāčplēša diena”, kas vēstīja par ordeņa izveidi, sākot no statūtu sastādīšanas un metu izstrādes un beidzot ar izgatavošanu. Viens no izstādes centrālajiem jautājumiem bija saistīts ar ordeņa kavalieru

izzināšanu, tāpēc izstādē varēja tuvāk iepazīties ar 11 kavalieru dzīvesstāstiem. Muzejs veidoja arī diskusiju par bermontiādes laiku un varoņiem “Varoņstāsts Nr. 1? Bermontiāde vēsturē, uz skatuves un kino”, meklējot atbildes uz jautājumiem par to, kāds ir Bermontiādes un Neatkarības kara tēls Latvijas kultūrā, kā tas veidojies, kas tajā uzsvērts un kas noklusēts. Diskusija notika izstādē “Latvijas gadsimts” kā viens no muzeja “Vēlo otrdienu” lekciju cikla pasākumiem.

11. novembrī Valkas novads aicināja uz Vislatvijas Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru mazbērnu saietu “Varonība aiz ūsām”. Pasākuma programma tika veidota, iesaistot jauniešus un ņemot vērā viņu domas un vērtējumu par varonības tēmu. Jauniešu kluba diskusijā interesenti tika aicināti uz vērtīgu sarunu par varonību mūsdienās, uzsverot jauno cilvēku varonības izpratni, līdzatbildību un līdzdalību. Latvijas Kultūras akadēmijas studenti izrādīja divas režisores Māras Ķimeles izrādes – “Pasakas” un “Rūdolfā Blaumaņa viencēlieni”. Pie bijušās Tērauda skolas bija izveidota Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru lielformāta foto galerija. Unikāls notikums programmā bija iespēja plašākai sabiedrībai pirmo reizi ielūkoties līdz šim slēgtos pazemes bunkuros pašā pilsētas centrā. Jauniešu centra brīvprātīgo pavadībā varēja doties bunkuru telpā, kurā bija skatāma mākslinieces Kristīnes Ganiņas “Vēstures notikumu performance”. Režisora Aivara Ikšeļa vadībā *Overly* tehnoloģijas aplikācijā tapa interaktīva norise, kas iepazīstināja ar Lāčplēša Kara ordeņa kavaliera Jāņa Eduarda Ķikāna varonīgo rīcību. Pasākuma vakara daļas iesākumā Valkas-Lugažu evaņģēliski luteriskajā baznīcā notika visu Latvijas Neatkarības kara laikā kritušo varoņu piemiņai veltīts svētbrīdis. Pēc svētbrīža norisinājās tradicionālais lāpu gājiens, kuru uzsāka Andžeja Grauda bungu skolas audzēkņi, vienojoties gājienā ar pilsētas iedzīvotājiem un viesiem.

10., 15. un 18. novembrī ar trim koncertiem orķestris “Rīga” noslēdza Latvijas valsts simtgadei veltītu festivālu “Trīs zvaigznes”, kas bija noritējis trīs gadus ar mērķi iespējami daudzveidīgāk un saistošāk interpretēt latviešu komponistu esošu un jaunradītu mūziku, veidojot koncertus, kas tematiski piesaistīti dažādām Latvijai aktuālām tēmām. 10. novembrī VEF Kultūras pilī skanēja Rīgas atbrīvošanas simtgadei no Bermonta karaspēka veltīts koncerts “Rīgas sargi mūzikā un kino”, tā programmā iekļaujot mūziku, kas saistīta ar Latvijas iedzīvotāju drosmi un pašizliedzību, aizstāvēt Rīgu un Latvijas neatkarību. 15. novembrī Latvijas Nacionālās bibliotēkas Ziedoņa zālē notika koncerts “Vēstules Latvijai”, kura programmu veidoja skaņdarbi, kas sacerēti, to autoriem dzīvojot ārpus Latvijas. Pēdējais festivāla koncerts “Vēstījums nākamām paaudzēm” bija simboliska vēsts ar skatu nākotnē un notika 18. novembrī VEF Kultūras pilī.

Atzīmējot Jelgavas atbrīvošanas simto gadadienu, 23. novembrī pirmo reizi Jelgavā tika organizēts vērienīgs kaujas rekonstrukcijas uzvedums “Bermontiādes pēdējā kauja – Jelgavas atbrīvošanai 100”. Jelgavas atbrīvošanas kauja noslēdza Latvijas Neatkarības kara Bermontiādes posmu, salaužot pēdējos vācu muižniecības un Vācijas impēristu centienus nostiprināt savu varu Baltijā. Visas dienas garumā gan pirms, gan pēc uzveduma interesentiem bija iespēja iepazīties ar Neatkarības kara laika ieročiem, tehniku un formastērpiem biedrības “Latviešu karavīrs” teltī. Notika sadziedāšanās kopā ar grupām “Baltie lāči” un “URBIX”, kā arī bija iespēja nobaudīt Zemessardzes lauku virtuvi. Savukārt NATO paplašinātās klātbūtnes kaujas grupa izrādīja mūsdienu militāro tehniku, ieročus un ekipējumu.

Par noslēdzošo Jelgavas atbrīvošanas simtgades pasākumu kļuva Māras Zālītes un Jāņa Lūsēna muzikālās poēmas “Kā ābeļdārzs ir brīvība” pirmatskaņojums Jelgavas kultūras namā.

Īsi pirms Jelgavas atbrīvošanas simtgades notikumiem, 21. novembrī Jelgavas Meža kapos atklāja sešas stēlas jeb akmens plāksnes Jelgavas pilsētas un Jelgavas novada Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru piemiņai. Granīta stēlas tapa Latvijas valsts simtgadei veltītā projekta “Atceries Lāčplēšus” ietvaros, godinot Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru piemiņu.

Svinot Neatkarības kara uzvaras simtgadi, jau 2019. gada sākumā Latvijas Kara muzejs atvēra pastāvīgo ekspozīciju “Latvijas valsts izveidošana un Neatkarības karš. 1918–1920”, kas bija muzeja nozīmīgākais valsts simtgades projekts. Izmantojot muzeja krājumā esošos vēstures artefaktus un liecības un papildinot tās ar mūsdienu tehnoloģiju piedāvātajām iespējām, apmeklētājiem ir sniegta iespēja iepazīt vienu no Latvijas vēstures sarežģītākajiem posmiem. Šī ekspozīcija ir lielākais ar vēstures liecībām piesātinātais vizuāli telpiskais stāsts par Neatkarības karu Latvijā.

1919. gada decembrī pēc Rietumkrievijas Brīvprātīgo armijas padzīšanas no Latvijas teritorijas bija atlicis Latvijas Neatkarības kara noslēdzošais posms – Latgales atbrīvošana. 1919. gada jūlijā izveidotā Latvijas armija šo uzdevumu veica kopā ar Polijas bruņotajiem spēkiem, smagās kaujās atbrīvojot Latgali no lielinieku kontroles. Atzīmējot Latgales atbrīvošanas simtgadi, 2020. gada pirmajā pusē Aizsardzības ministrija un Nacionālie bruņotie spēki, tai skaitā Zemessardzes 3. Latgales brigāde, sadarbībā ar pašvaldībām Latgalē rīkoja vairākus svinīgus pasākumus.

2020. gada 3. janvārī sadarbībā ar Polijas vēstniecību Latvijā notika aizsardzības nozares rīkotās Daugavpils atbrīvošanas simtgades svinības. Tās aizsākās ar piemiņas pasākumu pie Slobodkas krusta – piemiņas vietas 1920. gadā Latvijas brīvības cīņās kritušajiem poļu karavīriem. Daugavpilī tika atjaunota okupācijas gados iznīcinātā piemiņas plāksne pilsētas atbrīvošanai no lieliniekiem. Pēcpusdienā notika dievkalpojums Krāslavas Sv.

Ludviga Romas katoļu baznīcā un restaurētā pieminekļa Latgales atbrīvošanā kritušajiem poļu karavīriem atklāšana Krāslavas kapos.

16. janvārī Rušenicā, Feimaņu pagastā, Rēzeknes novadā atklāja piemiņas stendu Latvijas armijas 3. Jelgavas kājnieku pulkam, kas pirms simts gadiem piedalījās Latgales atbrīvošanā. Tam sekoja Preiļu atbrīvošanas svinības 18. janvārī, Nacionālo bruņoto spēku diena Rēzeknē 21. janvārī un 26. janvārī – Ludzā.

Daugavpils, Preiļu, Rušenicās, Rēzeknē, Ludzā un citu Latgales apdzīvoto vietu atbrīvošana iezīmēja Latvijas armijas uzvaru ceļu, kas noslēdzās 1920. gada 11. augustā ar Latvijas – Padomju Krievijas miera līgumu. Līdz ar Miera līguma parakstīšanu noslēdzās Latvijas Neatkarības karš.

Baltijas ceļa trīsdesmitgade

1989. gada 23. augustā aptuveni divi miljoni Latvijas, Lietuvas un Igaunijas iedzīvotāju sadevās rokās, savienojot Baltijas valstu galvaspilsētas Tallinu, Rīgu un Viļņu, tā pieminot 1939. gada 23. augustā starp Vāciju un PSRS parakstīto Molotova-Ribentropa paktu un stiprinot citam citu cīņā par kopīgu mērķi – Baltijas valstu neatkarības atgūšanu. 2019. gadā visā Latvijā norisinājās plaša kultūras, vēsturisko notikumu atceres, izklaides un sporta pasākumu programma ar vairāk nekā 60 pasākumiem, kuru kulminācija bija no 22. līdz 24. augustam. Baltijas ceļš tika izbaukts īpašā velobraucienā un ar senajiem spēkratiem, daudzviet skanēja Atmodas laika latviešu, igauņu un lietuviešu mūzika, varēja skatīties Baltijas valstīs tapušas filmas, izstādes un iesaistīties akcijās. Baltijas ceļa gadadienu atzīmēja daudzviet pasaulē – pie Kapitolijs Vašingtonā (ASV) veidoja simbolisku cilvēku ķēdi, Parīzē (Francijā), Dublinā (Īrijā), Londonā (Apvienotajā Karalistē) un Otavā (Kanādā) rīkoja konferences, Polijā, Vācijā, Grieķijā, Moldovā un citviet notika filmu seansi un izstādes. Baltijas ceļa trīsdesmitgades programmu veidoja, lai atgādinātu un skaidrotu Baltijas ceļa nozīmi vietējā un starptautiskā mērogā, turpinātu fiksēt Baltijas ceļa organizatoru un dalībnieku atmiņas, kā arī daudzveidīgās norisēs iesaistītu plašu sabiedrību.

No 19. līdz 29. augustam Brīvības laukumā bija skatāma lielformāta fotogrāfiju izstāde “Akcija “Baltijas ceļš 1989”. Veltījums akcijas 30. gadadienā”. Izstādi veidoja Latvijas Nacionālais arhīvs sadarbībā ar Lietuvas Centrālo valsts arhīvu, Lietuvas Valsts mūsdienu dokumentu arhīvu un Igaunijas Nacionālo arhīvu. Izstādes atklāšanas dienā 19. augustā Brīvības laukumā uz laiku piestāja arī Rīgas Motormuzeja un Latvijas Antīko automobiļu kluba rīkotā seno spēkratu brauciena “Rīga Retro 2019” dalībnieki, kas, godinot “Baltijas ceļu”, izbauca visu maršrutu no Tallinas līdz Viļņai.

Jau trešo reizi Latvijā kinoteātra “Splendid Palace” Lielajā zālē 22. un 23. augustā notika Baltijas filmu dienas, kas Baltijas valstu iedzīvotājiem bezmaksas seansos piedāvāja noskatīties jaunākās un labākās kaimiņvalstu filmas, kā arī tikties ar filmu veidotājiem. Baltijas filmu dienas ir Nacionālā kino centra, Lietuvas kino centra un Igaunijas Filmu institūta iniciatīva un kopīgi veidots pasākums, kas stiprina Baltijas valstu sadarbību kino jomā un vairo skatītāju zināšanas par kaimiņvalstu filmām. Līdzīgi šim Latvijas Televīzija, sagaidot Baltijas ceļa trīsdesmito gadadienu, sagatavoja īpašu Baltijas valstu dokumentālo filmu programmu, un no 23. jūlija līdz 27. augustam pirmizrādi televīzijā piedzīvoja sešas jaunas Baltijas valstīs tapušas dokumentālās filmas.

Latvijas Nacionālajā bibliotēkā 22. augustā notika starptautiska konference “Baltijas ceļš. Turpinājums”. Pārstāvji no Baltijas valstīm, Čehijas, Polijas, Zviedrijas un Vācijas analizēja Baltijas ceļa vietu, lomu un mijiedarbību ar pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu demokrātiskajām revolūcijām Austrumeiropā un Centrāleiropā, kā arī pievērsās 21. gadsimta izaicinājumiem demokrātijai. Konferencē piedalījās bijušais Zviedrijas premjerministrs Karls Bilts, kurš izteicās par tēmu “Eiropa pēc Baltijas ceļa. 21. gadsimta demokrātijas izaicinājumi un iespējas”. Konferencē uzstājās arī Latvijas Tautas frontes pirmais priekšsēdētājs Dainis Īvāns, Tartu Universitātes profesors Lauri Melkso un laikraksta *Welt/Welt am Sonntag* žurnālists Rihards Hercingers. Īpašā videosveicienā konferences dalībniekus uzrunāja Vācijas kanclere Angela Merkele. Paneldiskusijās piedalījās amatpersonas un eksperti gan no Latvijas, gan ārzemēm.

Latvijas Neredzīgo bibliotēka arī aicināja uz pasākumu ciklu. 22. augustā norisinājās Dziesmota pēcpusdiena Baltijas valstu vienotībai, bet 23. augustā tika aizvadīts Jura Podnieka dokumentālās filmas “Krustceļš” (1990) seanss. Norises papildināja tematiska literatūras izstāde “Baltijas ceļam – 30”. Bibliotēkas mērķauditorijai izstādes materiāli tika nodrošināti pielāgotā formātā – audio formātā, palielinātā drukā un reproducēti Braila rakstā.

Agrā 23. augusta rītā lidostā “Rīga” vairāk nekā 100 dejotāju no Mārupes un Babītes novada deju kolektīviem uz lidostas skrejceļa izdejoja vienu no cēlākajām latviešu skatuviskajām tautas dejām – “Gatves deju”. Īpašajam notikumam sekot līdzī varēja interneta tiešraidē. Diena iesākās ar svinīgo ziedu nolikšanu pie Brīvības pieminekļa. Rīgas pils Svētā gara tornī plīvoja Latvijas, Lietuvas un Igaunijas karogi. To svinīgajā pacelšanā piedalījās Valsts prezidents Egils Levits, Latvijas Tautas frontes līderis Dainis Īvāns, akcijas “Baltijas ceļš” organizatore Sandra Kalniete un trīs bērni no Latvijas, Lietuvas un Igaunijas, simboliski pārstāvēt Baltijas jauno paaudzi. Savukārt vakarā pie Brīvības pieminekļa notika svinīgs pasākums, klātesot Latvijas Valsts prezidentam un Latvijas Tautas frontes

dalībniekiem. LTF pirmais priekšsēdētājs Dainis Īvāns nolasīja vēsturisko uzrunu, kas pirms trīsdesmit gadiem ar radio starpniecību aicināja vienoties Baltijas ceļā, skanēja tā laika mūzika mūsdienu mākslinieku izpildījumā. Rīgā, Lucavsalā, 23. augustā izskanēja metālopera – latviešu tautas pasakas “Kurbads, ķēves dēls” 21. gadsimta interpretācija. To veidoja folkmetāla grupa “Skyforger” un mūsdienu dejas dejotāji. Uzvedums skatītājus pārsteidza ar jauniem skaņdarbiem, specefektiem un gaisa deju. Metāloperas pirmizrāde notika Limbažos 2017. gada vasarā un kļuva par vienu no spilgtākajiem notikumiem Latvijas kultūrā, saņemot gan skatītāju, gan profesionāļu neviltotu atzinību.

Godinot Baltijas ceļa 30. gadadienu, 23. augustā, klātesot Saeimas priekšsēdētājam Inārai Mūrniecei, Saeimas Prezidijam, Baltijas Asamblejas Prezidijam un parlamentāriešiem, Saeimā svinīgā ceremonijā atklāja Baltijas ceļa zāli, kuras vārdu turpmāk nes telpa, kas atrodas parlamenta ēkas Jēkaba ielā 6/8 pirmajā stāvā blakus Baltiešu zālei. Pasākumā bija apskatāma virtuālā izstāde “Par mūsu brīvību”. Svinīgajā ceremonijā Ināra Mūrniece Baltijas Asamblejas delegāciju vadītājiem pasniedza Baltijas ceļa trīsdesmitgadei veltītu īpašu dāvinājumu, kas aizceļoja uz Latvijas, Igaunijas un Lietuvas valstu parlamentiem.

Tajā pašā dienā pie Ministru kabineta notika Valsts kancelejas sadarbībā ar Latvijas Antīko automobiļu klubu rīkotā ekspozīcija latviešu un angļu valodā “No idejas līdz rokās sadošanās mirklīm”, kas veidota no pirmā Latvijas Tautas frontes priekšsēdētāja, publicista Daiņa Īvāna sagatavotiem materiāliem par Baltijas ceļa idejas rašanos, organizēšanas izaicinājumiem, rezultātiem un starptautisko nozīmi.

Kultūras pilī “Ziemeļblāzma” notika svinīgs sarīkojums, piedaloties kamerorķestrim “Kremerata Baltica”. Programmā izskanēja Latvijas, Lietuvas un Igaunijas autoru skaņdarbi, kā arī Baltijas Asamblejas laureātu eseju lasījumi oriģinālvalodā. Latviju pārstāvēja rakstnieks Māris Bērziņš, Lietuvu – dzejnieks un atdzejotājs Vlads Brazjūns, Igauniju – dzejnieks un domātājs Haso Krulls.

24. augustā pie Brīvības pieminekļa Invalīdu un viņu draugu apvienība “Apeirons” kopā ar Latvijas Paralimpisko komiteju sagaidīja savus Lietuvas partnerus – Lietuvas invalīdu savienību (LŽNS) –, lai kopīgi noliktu ziedus pie Brīvības pieminekļa un kopējā ratiņnieku ķēdē dotos ar lietuviešu kolēģiem uz Tallinas pusi. Atzīmējot Baltijas ceļa trīsdesmito gadadienu, cilvēkiem ar invaliditāti cauri visai Baltijai atkārtoja Baltijas ceļa maršrutu. Šis bija pirmreizējs unikāls notikums ne tikai Latvijā, bet arī Lietuvā un Igaunijā.

Latvijas Nacionālais vēstures muzejs sadarbībā ar Kultūras ministrijas Latvijas valsts simtgades biroju aicināja ikvienu, īpaši skolu jauniešus, pārskatīt ģimenes, radu un draugu fotogrāfijas par piedalīšanos Baltijas ceļā un pievienot tās Latvijas muzeju kopizstādes

“Latvijas gadsimts” projektam “Gadsimta albums”. Latvijas muzeju kopizstādē “Latvijas gadsimts” tika iekļauta arī tematiskā sadaļa “Valstsgribas atdzimšana. Latvijas neatkarības atjaunošana (1986–1991)”. Izstādē apmeklētāji varēja iepazīties ar 1980. gadu beigu nozīmīgāko norišu hronoloģiju, kurā galvenā uzmanība bija pievērsta valsts simbolu atjaunošanai un sabiedrības vēsturiskās atmiņas pārmaiņām Atmodas gaitā. Latvijas valsts simtgades informācijas centrā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Draugu telpā bija apskatāma Latvijas Nacionālā vēstures muzeja ceļojošā izstāde “Baltijas brīvības ceļš” – plaša vēsturiska retrospekcija, atskatoties uz Molotova-Ribentropa pakta un tā slepeno papildprotokolu sekām Austrumeiropas 20. gadsimta vēsturē, kā arī Baltijas valstu sadarbību.

Daudzās kultūras iestādēs un pašvaldībās tika veidotas tematiskas izstādes un koncertprogrammas, aicinot gan vietējos iedzīvotājus, gan tūristus un citus interesentus izzināt Baltijas ceļa notikumus un nozīmi. Piemēram, Rīgas Kultūras centrā “Ilģuciems” bija apskatāma starptautiska tekstilmozaīkas izstāde “Baltijas ceļš tekstilā”, kurā eksponēti Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tekstilmākslinieku un tautas amata meistarū veidoti 280 mini tekstilmozaīkas darbi. Rīgas Sv. Pētera baznīcā tika iekārtota Baltijas ceļa 30. gadadienai veltīta izstāde “Baltijas ceļam – 30. Vienoti mākslā”. Unguriņu-Lilli robežpunktā svētku programma izskanēja ar akordeonistu orķestra “Baltic Tremoli” koncertu, amatnieku tirdziņu, svētku uzrunām un Jāņa Lūsēna grupas koncertu, kā arī solidaritātes ugunsкура iedegšanu kopā ar folkloras kopām. Brunavas pagasta pašvaldība Baltijas ceļa jubilejā aicināja ne vien atcerēties nozīmīgo vēsturisko notikumu, bet arī to nosvinēt “brālīgā” atmosfērā ar pierobežā esošajām Lietuvas kultūras iestādēm un to māksliniecišķajiem kolektīviem, stiprinot sadarbību un sadraudzību. Programmā “BRĀLĪBA. BROLYBĒ. BROTHERHOOD” deva iespēja baudīt gan amatierkolektīvu priekšnesumus, gan populārās mūzikas izpildītāju koncertprogrammas. Gadadienu plaši atzīmēja Valmierā, Cēsīs, Saukā, Siguldā, Saldū, Kuldīgā, Liepājā, Jelgavā, Ķekavā, Kocēnos, Pļaviņās, Madonā, Smiltēnē un citviet.

Visu augustu ar kulmināciju nedēļā no 19. līdz 23. augustam Latvijas Radio skanēja īpaša programma ar cilvēkstāstiem, atmiņām par nozīmīgo notikumu un mūziku, kas tekstos un zemtekstos iedvesmoja cilvēkus Atmodai. Latvijas Radio kā sabiedriskā medija uzdevums bija stāstīt par šiem notikumiem, tāpēc visi kanāli sagatavoja īpašu Baltijas ceļa 30. gadskārtai veltītu programmu. Ieskandinot Baltijas ceļa nedēļu, 19. augustā Latvijas Radio Ziņu dienests piedāvāja apjomīgu analīzi par 1989. gada solidaritātes apliecinājuma mītiņiem Baltijas ceļa atbalstam Berlīnē, Maskavā, Stokholmā un citviet pasaulē. Bija dzirdamas intervijas ar latviešiem un cittautiešiem – tā laika aktīvistiem, kuri organizēja atbalsta mītiņus. Savukārt Latvijas Radio 4 rīta raidījumā “Doma laukums” no 19. līdz 23.

augustam īpašā rubrikā runāja par Baltijas ceļa rezultātiem, nozīmi un aculiecinieku pieredzes un atmiņu stāstiem. 20. augustā skanēja raidījuma “Dzīvā vēsture” speciālizlaidums, kurā 1989. gada vēsturiskos notikumus atcerējās Latvijas Tautas frontes vadītājs Dainis Īvāns, bet 23. augustā raidījumā “Izklāstā” atskatījās, kā Baltijas ceļa trīsdesmitgades nedēļa tika aizvadīta pasākumos Latvijā un ārzemēs. Jau no 1. augusta Latvijas Radio 2 ēterā skanēja rubrika “Baltijas ceļam – 30. 600 kilometru 600 dziesmās!”. Atzīmējot Baltijas ceļa trīsdesmito gadadienu, ik stundu katrs Baltijas ceļa kilometrs tika godināts ar īpašu dziesmu. Latvijas Radio 5 gatavoja īpašu pārsteigumu ne tikai saviem, bet arī Lietuvas un Igaunijas sabiedrisko mediju klausītājiem, kad 23. augustā simboliski rokās sadevās radiostacijas – trīs Baltijas valstu populārākie mūziķi visās trīs valstīs raidījumā stāstīja par sev tuvu mūziku, kurā vērts ieklausīties un gūt iedvesmu. Katrs mūziķis runāja savā dzimtajā valodā, tika nodrošināts tulkojums. Latvijas Radio 3 programmā “Klasika” 23. augustā katras stundas sākumā visas dienas garumā bija dzirdami Baltijas valstu mūzikas akcenti. Plkst. 21.00 skanēja tiešraide no festivāla “BBC Proms” koncerta Karaliskajā Albertā zālē Londonā ar latviešu diriģentu Andri Nelsonu un viņa vadīto Leipciģas *Gewandhaus* orķestri.

Arī Latvijas Televīzija 23. augustā piedāvāja svētku programmu. Bija skatāma Askolda Saulīša dokumentālā filma “Baltijas brīvības ceļš”, savukārt uzreiz pēc Dienas ziņām sākās tiešraide no Brīvības laukuma. Plkst. 21.15 LTV1 pirmizrādi piedzīvoja dokumentālā filma “700 brīvības kilometri”, kuru veidojot, LTV filmēšanas grupa ar vienu no tā laika padomju Latvijas populārākajiem ražojumiem – mikroautobusu “Latvija” – devās vēsturiskajā maršrutā, lai satiktu Baltijas ceļa dalībniekus.

Atklājot Baltijas ceļa 30. gadadienas nedēļu, Latvijas Institūts 19. augustā Tautas Frontes muzejā prezentēja pēc LI iniciatīvas tapušo, Reiņa Spailes režisēto īsfilmu #ActBalticWay. Filma rosina vērtēt, kā “Baltic way” darbotos šodien – politikā, sadzīvē, attiecībās un citur. Īsfilma filmēta uz 16 mm lentas, tādējādi radot arī vizuālu saiti ar 1989. gada videomateriāliem.

24. augustā Latgales vēstniecībā “Gors” izskanēja unikāls trīsdaļīgs jaundarbs, ko Latvijas, Zviedrijas un Dānijas komponistu trio (Andris Dzenītis, Brita Bīstrema, Anderss Nordentofts) radīja pūšaminstrumentu kvintetam “Carion” (Latvija/Dānija) un Latvijas Nacionālajam simfoniskajam orķestrim. Katrs no viņiem komponēja vienu Andris Dzenītis savu jaundarba daļu “Delta Returning” veltīja Baltijas ceļa 30. jubilejai.

Rojas brīvdabas estrādē sadarbībā ar Latvijas Nacionālo teātri notika koncertstāsta “Es rakstu tavu vārdu: BRĪVĪBA” pirmizrāde – veltījums visiem Latvijas iedzīvotājiem un ārvalstu

viesiem “Baltijas ceļa” atceres gadadienā. Koncertstāstu izdzīvoja un izdziedāja Latvijas Nacionālā teātra aktieri.

No 2019. gada augusta sākuma līdz gada nogalei, lai atgādinātu un starptautiski skaidrotu Baltijas ceļa nozīmi Latvijas, Igaunijas un Lietuvas vēsturē, kā arī vēlreiz izceltu Latvijas piederību Eiropai, brīvības akcijas gadadiena tika pieminēta daudzviet pasaulē. Latvijas diplomātiskās un konsulārās pārstāvniecības ārvalstīs sadarbībā ar Baltijas valstu pārstāvniecību kolēģiem, vietējām diasporas organizācijām un baltiešu draugiem no ASV, Kanādas līdz pat Indijai, Japānai un Uzbekistānai īstenoja plašu “Baltijas ceļš 30” publiskās diplomātijas programmu. Vašingtonā (ASV) pie Kapitolijs, Kopenhāgenā (Dānija) Lietuvas vārdā nosauktajā laukumā, Tbilisi (Gruzija), Kāslbārā (Īrija), Kijevā (Ukraina) laukumā pie Ukrainas Nacionālā muzeja – rezervāta “Sofya Kievska” – tika veidotas cilvēku ķēdes, bet Oslo (Norvēģija) no Eidsvolas laukuma izskriets Baltijas ceļš.

Īpaši šim notikumam uzņemto Askolda Saulīša dokumentālo filmu “Baltijas brīvības ceļš” demonstrēja ASV, Čehijas Televīzijā, Japānā, Lielbritānijā, Moldovā, Sanmarīno, Turcijā un Vācijā. Ar Baltijas valstu filmām varēja iepazīties arī Atēnās, Berlīnē, Helsinkos, Otavā un Vīnē.

Baltijas ceļa vēsturiskā nozīme un tā atskaņas starptautiskajā politikā tika pārrunātas konferencēs un diskusijās Francijā, Kanādā, Lielbritānijā, Lietuvā un Vācijā. Izstādes bija skatāmas Ankarā, Berlīnē, Kišiņevā, Otavā un Prāgā. Ar Latvijas Ārlietu ministrijas ceļojošo fotoizstādi “Baltijas ceļš – The Baltic Way that moved the World” varēja iepazīties Maskavā, Londonā un Berlīnē, bet ar Latvijas Nacionālā arhīva veidoto izstādi “Baltijas ceļš – akcija brīvības vārdā” – Tallinā un Varšavā. Savukārt Uzbekistānā Pasaules Ekonomikas un diplomātijas universitātes bibliotēkas lasītavā tika izveidota īpaši Latvijai veltīta nodaļa, kurā varēja iepazīties ar vēstniecības Taškentā pasniegto grāmatu dāvinājumu universitātes bibliotēkai. Gada sākumā, 30. janvārī, Strasbūrā atklāja Baltijas ceļa 30. gadadienai veltītu izstādi, ar šo notikumu godinot arī 25. gadadienu, kopš Latvija kļuva par Eiropas Padomes dalībvalsti. Savukārt 2019. gada 4. septembrī prestižajā Parīzes Politisko zinātņu institūtā “SciencesPo” notika augsta līmeņa konference, lai atzīmētu Baltijas ceļa 30. gadadienu.

2019. gada 10. septembrī Vīnē Latvijas vēstniecība Austrijā kopā ar Igaunijas un Lietuvas vēstniecībām rīkoja svinīgo pasākumu par godu Baltijas ceļa 30. gadadienai, pievēršot Austrijas un citu valstu sabiedrības uzmanību šim unikālajam vēsturiskajam notikumam.

Par godu Baltijas ceļa 30. gadadienai Latvijas, Igaunijas un Lietuvas vēstniecības Indijā sarīkoja kopīgu piemiņas pasākumu. Tā laikā tika izveidota valstu kontūra no ziediem un

dziedāta Baltijas valstu kopīgā himna “Atmostas, Baltija”. Līdzīga satura un rakstura pasākumi notika arī citās valstīs.

Nacionālo institūciju simtgades

2019. gadā savas simtās gadadienas atzīmēja vairākas nacionālās institūcijas – Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas Mākslas akadēmija, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija, Latvijas Nacionālā bibliotēka, Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Universitāte, Latvijas Nacionālā opera un balets.

Drīz pēc Latvijas valsts izveidošanas tapa iespējams īstenot ideju par savu nacionālo teātri, ko uz Rīgu atveda dzejnieks Jānis Akuraters. Tā uzdevums – būt par teātri tautai, par nacionālas nozīmes kultūras un mākslas centru, kas iespējami plašu sabiedrības daļu iepazīstinātu ar teātra mākslas un kultūras norisēm. Latvijas Nacionālais teātris sev mājvietu atrada ēkā ar zaļo jumtu pilsētas kanāla malā, bijušā Pilsētas II (Krievu) teātra telpās.

23. februārī ar vērienīgu koncertu “Latvijas Nacionālajam teātrim 100” Elmāra Seņkova režijā Latvijas Nacionālais teātris svinēja savu 100. dzimšanas dienu. Uz skatuves bija visi Latvijas Nacionālā teātra aktieri. Tomēr savu jubileju teātris svinēja visas 100. sezonas garumā, apzināti uzsākot tai gatavoties jau piecus gadus atpakaļ, izdodot teātra žurnālu “Būs!”, tā nosaukumā ietverot 100. jubilejas gaidīšanas ideju. Tika digitalizēts viss teātra plašais fotoattēlu arhīvs, izveidota teātra vēstures mājas lapa www.100.teatris.lv, uzņemta Lindas Ģībietes dokumentālā filma “Dienišķais teātris”. Visas 100. sezonas garumā gan teātra lielajā, gan mazajās zālēs visi jauniestudējumi bija latviešu autoru darbi – sākot ar Raiņa “Pūt, vējiņi!” sezonas atklāšanā, un visos tālākajos darbos – H. Gulbja “Cīrulīšos”, Z. fon Fēgezaka “Baltiešu gredzenā”. Jau pēc teātra jubilejas pirmizrādi piedzīvoja izrāde “Zem diviem karogiem” par 80. gadiem un grupu “Jumprava”, kurā skanēja grupas populārākās dziesmas.

Arī teātra mazajās zālēs visas izrādes bija latviešu darbi – Jaunajā zālē četru izrāžu cikls (“Antiņš. Zelts. Kalns”, “... visas manas vājības ir tavas lūpas”, “Ceļojums uz Ziemeļiem”, “Latvieši”), bet Aktieru zālē – “Paradoksālā Latvija” un “Aka”. Valsts simtgadei īpaši veltīts bija uzvedums “Tikšanās vieta – Pilsētas II teātris”, kas ļāva piedzīvot valsts dibināšanas “simulāciju”. 2020. gadā izrāde tika digitalizēta un programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros piedāvāta skolēniem attālināto mācību laikā. 23. februārī jau no paša rīta Rīgas Domā notika atjaunotā Latvijas Nacionālā teātra karoga iesvētīšana, kurā piedalījās visi teātra darbinieki, īpašie viesi un uzticīgākie skatītāji. Vakarā notika svinīgais jubilejas vakars teātrī, kuru skatītāji varēja vērot visā Latvijā pie saviem televizoru ekrāniem. Koncertā izskanēja

latviešu komponistu teātra mūzika no pēdējās desmitgades izrādēm, ko izpildīja teātra dziedošie aktieri un viesmākslinieki.

Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija (turpmāk tekstā – JVLMA) savu simtgades koncertsezonu ieskandināja 2019. gada 16. augustā ar koncertu “PĀRI”. Doma laukumā savijās vēsture un mūsdienas, uz skatuves kāpa divi stilistiski atšķirīgi un spilgti kolektīvi – JVLMA Baroka orķestris un JVLMA un Rīgas Doma kora skolas (turpmāk tekstā – RDKS) bigbends ar solistiem.

12. oktobrī JVLMA aicināja uz Latvijas valsts simtgades programmas notikumu – Baltijas Mūzikas akadēmiju studentu kamerorķestra “Accademia Baltica” koncertu “Bēthovens un Baltija”. Kamerorķestrī “Accademia Baltica” bija apvienojušies daudzsološi jaunie mūziķi no JVLMA, Igaunijas Mūzikas un teātra akadēmijas un Lietuvas Mūzikas un teātra akadēmijas. 12. oktobra koncerts Rīgā bija kamerorķestra pirmais koncertturnejas notikums. Nākamās uzstāšanās notika Viļņā, Tallinā, Helsinkos un Sanktpēterburgā.

Turpinot Baltijas valstu vairāk nekā gadsimtu ilgās kordziedāšanas un kordiriģēšanas skolas tradīcijas, JVLMA Kordiriģēšanas katedra no 22. līdz 26. oktobrim organizēja Jāzepa Vītola 6. starptautisko kordiriģentu konkursu. Tas notika reizē ar JVLMA Kordiriģēšanas katedras 75. jubileju un apliecināja augsto Latvijas kora kultūru un diriģentu sasniegumus pasaules mērogā.

11. janvārī notika JVLMA simtgades centrālie notikumi. No rīta notika augstskolas 100. jubilejai veltīts ekumenisks dievkalpojums Rīgas Doma baznīcā. Jubilejas koncerts izskanēja Lielajā ģildē, piedaloties JVLMA Simtgades orķestrim, JVLMA jauktajam korim un Rīgas Doma kora skolas jauktajam korim. Koncerta tiešraidi varēja vērot Latvijas Televīzijā, Latvijas Sabiedrisko mediju portāla LSM.lv mājaslapā, kā arī klausīties Latvijas Radio 3 programmā “Klasika”. Pēc koncerta JVLMA studenti, absolventi, mācībspēki, viesi un citi interesenti tika aicināti uz augstskolas simtās jubilejas salidojumu.

7. maijā Vērmanes dārzā tika iecerēts atklāt fotokluba “Rīga” izstādi par JVLMA atklāšanu, tomēr globālās pandēmijas un vīrusa *Covid-19* izplatības ierobežošanas nolūkos tā tika atcelta.

Latvijas Mākslas akadēmija (turpmāk tekstā – LMA) arī dibināta 1919. gadā un visa 2019. gada garumā svinēja savu simto jubileju. Svinības iesākās jau janvārī ar starptautiskā projekta “*Emerging Lines*” izstādi Parīzē, Francijā, popularizējot jaunos māksliniekus un viņu radošo darbību, tā veicinot mākslinieku atpazīstamību un karjeru Eiropā. Aprīlī šī paša projekta ietvaros izstāde notika Berlīnē, Vācijā, bet novembrī – Vroclavā, Polijā.

Visa gada garumā vairākas izstādes norisinājās arī pašā LMA. Janvārī LMA aulā notika ikgadējā LMA Mākslas vēstures un teorijas 4. kursa studentu izstāde “Skaties. Redzi”, sniedzot priekšstatu par mākslinieku un mākslas studentu radošo procesu, vienlaikus aicinot skatītājus meklēt atbildes un skaidrojumus tam, kas redzams izstādē. Martā un aprīlī aulā aizvadīta LMA simtgadei veltīta studentu konkursa izstāde “1919 199+”, kas tiecās uzlūkot abus mirkļus pēc neatkarības kā unikālu dzimšanas un atspēriena brīdi. Septembrī norisinājās trešā jaunās mākslas biennāle “Nākotnes māksla/Nākotnes zīmes”, turpinot Latvijas valsts simtgades svinību norišu projekta ideju un konceptuālo risinājumu, sniedzot mākslinieciskos pētījumus balstītu ieskatu valsts un mākslas nākotnes jautājumos. Projekta un izstādes mērķis bija iesaistīt ārvalstu jaunākās paaudzes māksliniekus un dizainerus, rosinot viņus aktualizēt jautājumu par Latvijas valsti kā kultūras, mākslas un dizaina inovācijām draudzīgu vidi. Izstādi kā starptautiskas studējošo mākslas un dizaina biennāles satelīts papildināja Mākslas izglītības un pētniecības nākotnes konference.

20. augustā ar pieņemšanu un svinībām LMA dārzā tika ieskandināta pati simtā dzimšanas diena. Tās laikā ar devīzi “Ne dienu bez līnijas” atklāja un prezentēja LMA 100 gadus atspoguļojošu grāmata, kuru veidojuši 100 LMA absolventi, no tiem 22 studenti, tādējādi pārstāvēd gan dažādas paaudzes, gan mākslas žanrus, stilus un mākslas valodas. Vakarā dārzā notika simtgades balle. Simtgades svinību otrs centrālais notikums bija LMA jubilejas izstāde “Academia” Latvijas Nacionālā mākslas muzeja izstāžu zālē “Arsenāls”, kas ilga no septembra līdz novembrim. Akadēmijas studenti un mācību spēki piedalījās izstādē katrs ar savu redzējumu par konkrēto nodaļu, kuru viņi pārstāv. Izstādes laikā tajā notika lekcijas akadēmijas studentiem, kā arī sarunu darbnīcas un diskusiju vakari izstādes apmeklētājiem.

LMA simtgades programmu papildināja arī ikgadējie tradicionālie notikumi – leģendārais karnevāls ar tēmu “Sumpurņa pils” un programmu 11 dažādās augstskolas vietās, kļūstot par plašāko karnevālu, kāds jebkad rīkots, atvērtās durvju dienas, aicinot topošos studentus iepazīties ar studiju programmām, iestājeksaņemiem un citu informāciju, Cēsu Mākslas festivāla ietvaros notika arī ikgadējās LMA skates un LMA diplomdarbu izstāde. Savukārt kā jauna tradīcija tika aizsākts diplomdarbu festivāls, piedāvājot vienkopus izstādes formātā apskatīt visu LMA bakalaura un maģistra programmu diplomdarbu skati.

LMA gads un reizē arī simtgades svinības noslēdzās ar ikgadējo Jarmarku – iespēju aplūkot un iegādāties studentu darbus. Vienuviet skatāmi bija vairāk nekā 10 000 mākslas un dizaina darbu. Katru no tiem varēja iegādāties, atbalstot studentu jaunradi, bet daļa no ienākumiem tika ziedota LMA vēsturiskās jūgendstila ēkas un īpašuma Ikšķilē – J. Kugas mājas – atjaunošanai un renovēšanai.

1919. gada 29. augustā kā Latvijas Valsts bibliotēka tika dibināta šodienas Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB). Vairākos desmitos adrešu pierakstīta, bibliotēka piedzīvojusi krāšņu gadsimtu. Jaunais nosaukums – Latvijas Nacionālā bibliotēka – tika dots 1991. gadā līdz ar valsts neatkarības atjaunošanu. Bibliotēkas simtās dzimšanas dienas svinības ar saukli “Pastāvēs, kas draudzēsies!” notika 2019. gada 31. augustā², taču visa gada garumā bibliotēkā notika jubilejai veltītas izstādes, konferences, koncerti un citi sarīkojumi. 31. augusta svinību programma sadalījās vairākos tematiskos blokos – “Pupuķis iesaka”, “Diskusiju un lekciju ceļš”, “Kultūras ceļš”, “Zinātkāro ceļš”, “Radošo darbnīcu ceļš”, “Spēļu ceļš”, “Ekskursijas”, “Izstādes”, “Svaigā gaisā” – un tos veidoja ap 80 sadarbības partneru, kas ir ilglaicīgi Latvijas Nacionālās bibliotēkas draugi un domubiedri. Par bibliotēkas jubilejas gada vēstnesi tika izraudzīts pupuķis (*Upupa epops*) – krāšņs Latvijā sastopams putns. Svētku materiālos redzamais putna zīmējums (1809) glabājas LNB Letonikas un Baltijas centra krājumā.

Latvijas Nacionālā bibliotēka simtgadi atzīmēja arī ar vairākām izstādēm. Izstāde “Inventārs” (09.04.2019.–31.07.2019.) pievērsās darba apstākļiem un priekšmetiskajai videi LNB vēsturiskajās ēkās; izstāde “Piecas mājas. Stāsti par pielāgošanos” (09.04.2019.–26.01.2020.) vēstīja par piecām vēsturiskajām ēkām, no kurām bibliotēkas krājums un funkcijas tika pārceltas uz jauno mājvietu Pārdaugavā; izstāde “Neredzamā bibliotēka” (29.08.2019.–01.03.2020.) bija veltīta 14 LNB vēsturiskajām kolekcijām, kas veidojušas bibliotēkas krājuma pamatu.

Turpinot valsts simtgadē iesāktu plaša mēroga iniciatīvu, arī Tautas grāmatu plauktā 2019. gadā turpināja krāties bibliotēkas viesu dāvinājumi – pašu izraudzītas un iemīļotas grāmatas. Zīmīgākos jubilejas dāvinājumus iespējams aplūkot, apmeklējot adresi www.tautasgramatuplaukts.lv. Šobrīd grāmatu plauktā glabājas ap 7000 grāmatu 50 valodās.

1919. gada 29. augustā Latvijas Republikas Ministru kabinets pieņēma lēmumu par Valsts Vēsturiskā arhīva dibināšanu. Sagaidot valsts arhīvu darbības simtgadi, tika veidota plaša pasākumu programma: izstādes, vairāku grāmatu atvēršana, atvērto durvju dienas. Starptautiskā konference “Nācijas atmiņas saglabāšana – vakar, šodien rīt”, kas notika 29. un 30. augustā Melngalvju namā, bija centrālais Latvijas Nacionālā arhīva (LNA) simtgades notikums, kas veltīts to nacionālo arhīvu vēsturei un nākotnes attīstības aktuālajiem jautājumiem, kuri veidojušies pēc Pirmā pasaules kara.

² Latvijas Nacionālās bibliotēkas simtgades svinību programma pieejama šeit: https://lnb.lv/sites/default/files/media/aktualitates/LNB_simts_programma_31_aug_2019.pdf.

11. septembrī notika dokumentu krājuma “Iepazīstot Latviju: gleznotāja J. F. Dēringa ceļojumu piezīmes, 19. gs. 2. puse” / “Unterwegs mit dem Künstler Julius Döring in Lettland. Reisenotizen, 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts” atvēršana, bet 24. un 25. septembrī – LNA Latvijas Valsts vēstures arhīva zinātniskie lasījumi “Dokumentārā mantojuma bagātības Latvijas arhīvos”. 17. decembrī atvēršanu piedzīvoja grāmata “Cīņa par brīvību: Latvijas Neatkarības karš (1918–1920) Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentos” 2. daļa “1919. gada 16. aprīlis–10. jūlijs”.

Latvijas Nacionālā opera savas trupas un Latvijas valsts simto jubileju svinēja ar vērienīgu Galā koncertu “Mūsu Operai 100” koncertcikla “Dzimuši Latvijā” ietvaros, kurā uzstājās Latvijas Nacionālās operas solisti, izcilas Latvijā dzimušas starptautisku atzinību guvušas operzvaigznes un slaveni ārvalstu viessolisti, kuri piedalījušies Latvijas Nacionālās operas iestudējumos un nesuši Latvijas vārdu pasaulē, kā arī Latvijas Nacionālās operas koris un orķestris. Koncerta pirmajā daļā skanēja latviešu opermūzika, savukārt otrā un trešā daļa bija veltīta pasaules opermūzikas skaistākajām lappusēm.

28. septembrī savu 100. gadskārtu, kopš Latvijā tika dibināta nacionālā augstskola, svinēja Latvijas Universitāte (LU). Septembra izskaņā tika pavadīta krāšņos sarīkojumos, atzīmējot Latvijas lielākās augstskolas simtgadi.

Simtgades svinības sākās 27. septembrī LU Muzeja zālē Raiņa bulvārī 19 ar izstādes “Gadsimta students” atklāšanu, jubilejas izdevuma “MĒS. Latvijas Universitāte no vēstures nākotnei” prezentāciju un rektora pieņemšanu. Lielajā aulā notika doktoru promocijas ceremonija, kurā jaunie doktori saņēma LU goda zīmes.

LU gadsimta jubilejas centrālais notikums bija lielkoncerts un balle “Gadsimta nakts “*Carpe Noctem*”” Arēnā “Rīga”. Kopā ar LU kolektīviem – vairāk nekā 500 dziedātājiem un dejotājiem – uzstājās dažādi solisti. Koncerta repertuāru veidoja pazīstamas latviešu komponistu dziesmas un Latvijas skatuves dejas spilgtākie darbi, kas atainoja laika posmu no 20. gadsimta sākuma līdz pat mūsdienām, izceļot notikumus un vērtības, kas gadu gaitā mainījušās gan universitātē, gan sabiedrībā un valstī.

29. septembrī Rīgas Doma baznīcā notika ikgadējais ekumeniskais dievkalpojums. 30. septembrī norisinājās starptautiskais simpozījs “Universitāte un sabiedrība: jauns skatījums uz nacionālas valsts izaugsmi un vērtībām”, kura mērķis bija parādīt pirmās nacionālās izglītības institūcijas dibināšanas būtisko lomu Latvijas valstiskuma izveidē. Simpozijā piedalījās pārstāvji no Eiropas universitātēm, kuras 2019. gadā arī svinēja savas simtgades, un viesi no citām valstīm. Tas deva iespēju kopā ar sadarbības partneriem iezīmēt universitāšu lomu valsts un sabiedrības vērtību sistēmas veidošanā, diskutēt par pētniecības, inovāciju un izglītības

kapacitātes attīstību un nostiprināt universitāšu tīkla lomu Eiropā. Latvijas Universitātes svinīgais koncerts "CENTUM" 30. septembrī Latvijas Nacionālajā operā bija īpašs pateicības koncerts universitātes lielākajiem draugiem un sadarbības partneriem.

Godinot septiņas Latvijas nacionālo kultūras, izglītības un zinātnes institūcijas, kuru 100. gadadiena bija iekļauta UNESCO svinamo gadadienu sarakstā, UNESCO galvenajā mītnē Parīzē, Francijā, 2019. gada 17. oktobrī tika atklāta audiovizuāla instalācija "Latvijas kultūras alfabēts". Izstādē tika ietverti septiņi informatīvie stendi, iepazīstinot ar katru no institūcijām. Centrālais izstādes elements bija grāmata "Latvijas kultūras ābece", kas tapa, iedvesmojoties no 1919. gada ābeču paraugiem, bet vēstīja par Latvijas kultūras šodien un nākotni. Ābecē iekļauti 106 šķirklī, kas stāsta par procesiem mūsdienu Latvijas kultūrā un cilvēkiem, kuru dzīve un darbs saistīts ar simtgadi svinošajām institūcijām. Daļu no ierakstiem, par kuriem signalizē tematiskas ikonas uz septiņiem 1919. gada stilistikā veidotiem skolas soliem un grāmatas lappusēs, ir iespējams aplūkot paplašinātā digitālā formātā, katra lasītāja viedierīcē lejuplādējot latviešu izstrādāto programmu "Overly". Ikonas ved uz videointervijām ar septiņām spilgtām personībām – Katrīnu Neiburgu, Aleksandru Antoņenko, Ivetu Apkalnu, Valteru Sīli, Māru Sprūdžu, Silviju Tretjakovu, Jāni Karušu. Viņu balsīs izskan arī latviešu valodas alfabēts, aicinot izstādes apmeklētājus domāt par to, kādas vērtības var radīt, izmantojot mūsu alfabēta 33 burtus.

No 2019. gada no 25. novembra līdz 17. decembrim izstāde bija skatāma Latvijas Universitātes Akadēmiskā centra Dabas mājā Rīgā, savukārt no 2020. gada 11. februāra līdz 11. martam Kultūras centrā "Siguldas devons" un no 3. jūnija līdz 9. augustam – Rīgas Sv. Pētera baznīcā.

2020. gads – BRĪVĪBA. Latvija ir atbrīvota, apgūst parlamentārisma pieredzi, 1920. gadā ievēl Satversmes sapulci un pirmo tās prezidentu.

2020. gadā būtiskas izmaiņas plānotajās norisēs ieviesa Covid-19 pandēmijas izraisītie ierobežojumi, kas prasīja veikt apjomīgu darbu, administratīvi, tehniski un saturiski pārplānojot programmas īstenošanu, lai notikumi norisinātos droši un joprojām sasniegtu iespējami plašu auditoriju. Pandēmijas laikā Latvijas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgadei veltītie notikumi un Baltā galdauta svētki 2020. gadā pamatā norisinājās digitālajā vidē.

Satversmes sapulces sasaukšanas simtgade

1920. gada 1. maijā uz pirmo sēdi sanāca Latvijas Satversmes sapulce, kas pēc diviem gadiem – 1922. gada 15. februārī – pieņēma Latvijas Republikas pamatdokumentu – Satversmi. Vēsturiskajā 1. maijā ļaudis ar sajūsmu sveica Satversmes sapulci. Latviešiem beidzot bija savs demokrātiski ievēlēts parlaments. Pirmo reizi tauta varēja lemt pati. Satversmes sapulce lika pamatus jaunajai valstij un radīja noteikumus, pēc kuriem dzīvojam no paaudzes paaudzē. Kopš tā laika 1. maijs ir viena no nozīmīgākajām dienām Latvijas vēsturē. Pēc Latvijas valsts proklamēšanas 1918. gada 18. novembrī nebija iespējams uzreiz rīkot vispārējas vēlēšanas, jo bija jāstājas pretī Bermonta karaspēkam un jāpadzen lielinieki. Tikai pēc tam, kad Latvijas armijas guva izšķirīgu uzvaru Latgales frontē un beidzās aktīvā karadarbība, varēja organizēt balsošanu.

Satversmes sapulces sanākšanas 100. gadadienā – 2020. gada 1. maijā – Saeimas priekšsēdētāja un Prezidija locekļi nolika ziedus Jāņa Čakstes atdusas vietā Otrajos Meža kapos. Godinot šo dienu, Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros tapa Latvijas Televīzijas dokumentālā filma “Satversmes sapulcei 100”, kurā meklēja atbildi uz jautājumiem, kā ievēlēja Satversmes sapulces deputātus, par ko bija bažas un kādēļ mums ir Satversme, nevis Konstitūcija.

Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammā “Latvijai – 100” atbalstu guva tēlnieka Ojāra Feldberga projekts par Satversmes sapulcei veltīta monumentālu vides mākslas objekta “Sapulce” izveidi Pedvāles mākslas parkā. 2020. gada 1. maijā plkst. 13.00 – laikā, kad 1920. gadā sakās Satversmes sapulces pirmā sēde, – Pedvālē simboliski sākās darbs pie kompozīcijas veidošanas no 150 laukakmeņiem, no kuriem katrs simbolize vienu no vēsturiskās Satversmes sapulces deputātiem.

Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgade

Jau 2016. gadā, aizsākot Latvijas valsts simtgades programmu, piedzima arī Baltā galda svētki, kas tagad tradicionāli norisinās Latvijas Republikas Neatkarības atjaunošanas atceres dienā – 4. maijā. Sabiedrība pieņēma aicinājumu priekpilni un pacilājoši aizvadīt šo dienu, klāt baltu galdautu, sanākt kopā ģimenēm un draugiem, svinot brīvības svētkus. Ik gadu 4. maijā visā Latvijā norisinājās dažādi publiski pasākumi brīvdabā, tematiski koncerti un cita veida norises, tomēr 2020. gadā ārkārtējās situācijas un Covid-19 vīrusa izplatības ierobežojumu dēļ svētki bija atšķirīgi – publiskie pasākumi klātienē nenotika, un svinēšana plašā draugu un tuvinieku lokā bija aizliegta. Sabiedrība tika aicināta pašiem mājās radīt īpašu svētku noskaņu, piemēram, ielikt logā sveicienu 4. maija svētkos, lai tas iepriecina kaimiņus, kā

arī izmantot laiku, lai vairāk izzinātu Atmodas laika notikumus. Notika daudz virtuālu akciju, tiešsaistes koncertu un neklātienas norišu, kam atsaucās gan pašvaldības, gan citas valsts pārvaldes institūcijas, kopā veidojot iespēju arī netradicionālos un komplicētos apstākļos skaisti atzīmēt šī Latvijas valsts neatkarības atjaunošanai svarīgā notikuma trīsdesmitgadi.

4. maija rītā Rīgas Domā attālināti notika Latvijas neatkarības atjaunošanas 30. gadadienai veltīts ekumeniskais dievkalpojums, kam varēja sekot līdzī tiešraidē Latvijas Televīzijā. Saeimas Prezidija locekļi nolika ziedus pie Brīvības pieminekļa, bet Saeima uz svinīgo sēdi sanāca attālināti. 4. maija svinīgā Saeimas sēde, ievērojot nepieciešamību ievērot fizisko distanci, norisinājās videokonferences formātā, deputātiem uzturoties vairākās parlamenta telpās. Īpašs notikums bija 4. maija deklarācijas pieņemšanai veltītas piemiņas plāksnes atklāšana pie Saeimas nama.

6. septembrī Likteņdārzā oficiāli atklāja piemiņas vietu Latvijas valsts dibinātājiem un neatkarības atjaunotājiem. Piemiņas vietu bija plānots atklāt 4. maijā, taču vīrusa pandēmijas un ar to saistīto pulcēšanās ierobežojumu dēļ pavasarī to nācās atlikt. 6. septembris par piemiņas vietas atklāšanas datumu tika izvēlēts, ievērojot, ka šajā dienā pirms 29 gadiem PSRS bija spiesta atzīt 1940. gadā okupēto Baltijas valstu pilnīgu neatkarību. Līdz ar jaunās piemiņas vietas izveidi Likteņdārzs kļuvis par vienīgo vietu Latvijā, kur vienuviet godināti gan Latvijas Tautas padomes locekļi, kuri 1918. gada 18. novembrī pasludināja Latviju par patstāvīgu, neatkarīgu un demokrātisku republiku, gan Augstākās padomes deputāti, kuri pieņēma Latvijas neatkarības deklarāciju 1990. gada 4. maijā.

Izdevniecība “Latvijas Mediji” zīmīgajai trīsdesmitgadei par godu laida klajā Vidzemes Augstskolas zinātnieku – vēsturnieku Gata Krūmiņa un Jāņa Šiliņa – grāmatu “Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji” par Latvijas valstiskuma tapšanu un atdzimšanu. Grāmatai ir plaši digitālie pielikumi, tostarp intervijas³ ar 33 bijušajiem Augstākās Padomes deputātiem un Neatkarības deklarācijas koncepcijas autoru, pašreizējo Valsts prezidentu Egilu Levitu. Digitālā platforma *Overly* ļauj ērti piekļūt intervijām un citiem materiāliem ar mobilo ierīci.

Latvijas valsts simtgades birojs sagatavoja Latvijas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgadei veltītu informatīvu materiālu – elektronisku interaktīvu bukletu⁴, kas ērti lasāms tiešsaistē telefonā vai datorā, kā arī lejupielādējams pdf formātā. Bukletā iekļautas vēsturiskās fotogrāfijas un dokumenti, noderīgas saites uz videoarhīviem un vērtīgiem papildu izziņas materiāliem. Sadarbībā ar Latvijas Pastu tika izveidota akcija www.pastabalodis.lv,

³ Grāmata “Latvijas Republikas dibinātāji un atjaunotāji” video intervijas pieejamas šeit: <https://www.youtube.com/watch?v=6pdzMtiM6oU&list=PLAqO5Z45U8pUpIAUMsi7SwdOj0CSE7SDR>.

⁴ Digitālais buklets “Deklarācijai “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 30” pieejams šeit: https://lv100.lv/Uploads/2020/04/30/4_maijs_30_e_buklets.pdf.

piedāvājot iespēju nosūtīt kādu no četrām īpašām Atmosferas laika pastkartēm kopā ar personalizētu sveicienu. Tika arī izveidots vizuāls materiāls ar 10 ieteikumiem, kā svinēt Latvijas neatkarības atjaunošanas trīsdesmitgadi ierobežotos apstākļos.

Latvijas Nacionālais kultūras centrs kopā ar tautas tērpu centru “Senā klēts” aicināja sabiedrību uz piekto (bet virtuāli pirmo) tautas tērpu gājieni “Uzvelc tautas tērpu par godu Latvijai”, uzsverot tradīcijas neatkarību no sarežģītiem apstākļiem. Nacionālā Kino centra tradicionālais 4. maija Latvijas filmu maratons notika portālā www.filmas.lv, pulcinot vairāk nekā 8600 interesentu. Latvijas filmas skatījās 63 pasaules valstīs no Jaunzēlandes līdz ASV Rietumu krastam. Latvijas Institūts sadarbībā ar Mākslas akadēmiju un Gleznotāja Valdemāra Tones fondu realizēja pilsētvides projektu “Svini savu brīvību. Radi un dari”. Projekta mērķis bija radīt mūsdienīgu, plašai auditorijai pieejamu radošu Latvijas jaunās paaudzes talantu skatījumu uz Latvijas brīvības un neatkarības ceļu, vienlaikus dodot praktisku ieguldījumu kvalitatīvas pilsētvides veidošanā. Latvijas Nacionālā vēstures muzeja Tautas frontes muzejs sagatavoja īpašu virtuālu 4. maija maršrutu ar 9 pieturas punktiem, kas pieejams vēl joprojām.

Minot dažus piemērus no pašvaldību virtuālajām iniciatīvām, pieminama Liepājas pilsēta, kas atklāja elektronisko vietni “Novēlējumi Latvijai”, kas aicināja Liepājas iedzīvotājus rakstīt novēlējumus Latvijai, stiprinot pilsētas iedzīvotājos patriotiskas jūtas un radot kopīgu svētku sajūtu, neskatoties uz to, ka kopīgu pulcēšanos nācās atcelt. Siguldas novada iedzīvotāji vienojās akcijā “ie[lo]gojies”, iemūžinot savus Baltā galdauta svētkus drona fotogrāfijās pie atvērtiem logiem. Vairāk nekā 260 novadnieki 77 logos radīja kopības sajūtu un dalījās ar savu radošumu, izcepto kūku, pavasara ziediem, Latvijas simboliem un savu svētku sajūtu. Lai godinātu Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas 30. gadadienu, saistoši veidotu valstisko apziņu un koptu vēsturisko atmiņu, Cēsu novada pašvaldība, “Cēsu Kultūras un Tūrisma centrs” un Cēsu Vēstures un mākslas muzejs aicināja Cēsu novada un tuvējās apkārtnes iedzīvotājus dalīties ar atmiņu stāstiem par 1990. gada 4. maiju, tos publicējot sociālajos tīklos un sniedzot izzinošu materiālu plašākai sabiedrībai.

Viens no centrālajiem 4. maija notikumiem bija fotoizstāde “Deklarācijai “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” – 30” Rīgā, Brīvības laukumā, kuras atklāšana pandēmijas ierobežojumu dēļ tika pārcelta uz 2020. gada 20. augustu un bija skatāma līdz 30. augustam.

Himnai – 100

2020. gadā apritēja simts gadi, kopš 1920. gada 7. jūnijā dziesma – lūgšana “Dievs, svētī Latviju!” – ieguva Latvijas valsts himnas statusu. Lai atzīmētu nozīmīgo notikumu un rosinātu pārdomas par himnas vietu katra dzīvē, Rakstniecības un mūzikas muzejs (RMM)

veidoja izstādi “Himnai – 100. Valsts pirmā flīģeļa stāsts”. Muzeja krājumā atrodas latviešu valstiskajai identitātei nozīmīgs mūzikas instruments – Baumaņu Kārļa (1835–1905) flīģelis, pie kura komponēta Latvijas Republikas valsts himna. Būtiska izstādes emocionālās koncepcijas sastāvdaļa bija arī personīgie himnas pieredzes stāsti un emocijas, domājot par Latvijas himnu, tādēļ muzejs aicināja iedzīvotājus iesūtīt savu himnas stāstu. Izstādes atklāšana 2020. gada 18. septembrī ierobežotā cilvēku skaitā notika Muzeju krātuvju kompleksa RMM izstāžu zālē, Pulka ielā 8.

6. jūnijā Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros Latvijas Televīzijas pirmizrādi piedzīvoja dokumentālā filma “Valsts himnai – 100”.

Godinot Latvijas skanīgākā simbola 100. dzimšanas dienu, visi Latvijas Radio kanāli apvienojās kopīgā aicinājumā “Zini himnu! Dziedi himnu!”. 7. jūnijā plkst. 8.55 radioklausītāji visā Latvijā un pasaulē tika aicināti vienoties svinīgā valsts himnas dziedāšanā.

Baumaņu Kārļa mūža lielākā daļa – gan bērnības un skolas gadi, pirmā darba vieta, gan mūža nogale pēc atgriešanās no aktīvās dzīves Pēterburgā – saistīta ar Limbažu novadu. Tolaik viņš iesaistījās mazpilsētas sabiedriskajā dzīvē, darbojoties Saviesīgajā biedrībā. Pateicoties Baumaņu Kārļa dāvinātajām grāmatām, pilsētā izveidojās pirmā publiskā bibliotēka. Valsts himnas autors arī apglabāts Limbažu kapos. Tāpēc Limbažu novadā himnas simtgade tika atzīmēta ar vairākām norisēm. Līdz 15. maijam skolēni tika aicināti piedalīties domrakstu konkursā “Himnas Goda diena”. No 22. maija Limbažu muzejs aicināja apmeklēt ekspozīciju “Baumaņu Kārlis un viņa laiks” par Latvijas Republikas himnas autora Baumaņu Kārļa dzīvi un devumu. 7. jūnijā Limbažu muzejs sociālo tīklu portālā *Facebook* organizēja ekspozīcijā tiešsaistes ekskursiju “Vēlās brokastis pie Baumaņu Kārļa”. Šajā dienā tika piedāvāta arī cita veida digitālā ekskursija – “Baumaņu Kārļa pieturvietas”, kas ar aplikācijas *Actionbound* palīdzību veda pastaigā pa Limbažiem – vietām, kas saistītas ar Baumaņu Kārļa dzīvi. Dienas laikā Limbažu Burtnieku kvartālā izskanēja muzikāls pasākums “Baumaņu Kārļa mūzika cauri laikiem”.

Kopš 1995. gada Limbažu novadā aizsākta tradīcija reizi piecos gados par godu komponista apaļajām jubilejām organizēt Himnas Goda dienu. Pasākumu organizē Limbažu novada pašvaldība un Viļķenes pagasta pārvalde sadarbībā ar Latvijas Nacionālo kultūras centru. Sākotnēji Himnas Goda diena bija plānota 23. maijā, tomēr saistībā ar Covid-19 izplatību tā līdz ar svētku programmu tika pārcelta uz 19. septembri, veicot izmaiņas arī pasākuma aktivitāšu klāstā, lai mazinātu iedzīvotāju pulcēšanos.

2021. gads – AUGŠANA. 1921. gadā Latvijas Republika pastāv gan *de iure*, gan *de facto* un tiek uzņemta tālaika lielākajā politiskajā organizācijā – Tautu savienībā.

1991. gada janvāra barikāžu trīsdesmitgade

2021. gada janvārī apritēja 30 gadi kopš 1991. gada janvāra barikādēm, kad Latvijas neatkarības atbalstītāji aizstāvēja valsts brīvību pret militārām akcijām un neatkarības pretiniekiem. Barikādes bija nozīmīgs tautas pašapziņas un gribas izpausmes brīdis, kad cilvēki bija apņēmības pilni nosargāt savu zemi un brīvību. Tā bija nevardarbīgās pretošanās izpausme, masveida gatavība aizsargāties bez ieročiem, kad, Latvijas Tautas frontes aicināti, cilvēki izveidoja barikādes apkārt stratēģiski svarīgiem objektiem Rīgā un citur Latvijā. Pateicoties plašajai sabiedrības iesaistei, neatkarības pretinieku mēģinājums pārņemt varu izgāzās. 1991. gada janvāra barikādes ir ne tikai būtiska Latvijas vēstures lappuse, bet arī izcils un unikāls starptautiskas nozīmes nevardarbīgas pretošanās piemērs. Vēl joprojām pastāvošās vīrusa izplatības ierobežošanas dēļ un valsts ārkārtas stāvokļa ietvaros barikāžu trīsdesmitgades atceres pasākumi bija lielākoties digitāli vai īstenoti kā vides objekti, kurus var aplūkot un iepazīt individuāli, neradot publisku pulcēšanos.

12. janvārī tiešraidē notika atceres pasākums, pieminot Latvijas Tautas frontes (LTF) Domes 1991. gada 12. janvāra sēdi, kurā tika pieņemts gala apstiprinājums par manifestāciju un stratēģisko objektu apsardzi barikādēs. Tiešraides pasākumā un diskusijā piedalījās Tautas frontes muzeja pārstāvis, 1991. gada barikāžu dalībnieki, kā arī toreizējie LTF valdes locekļi – Romualds Ražuks, Ivars Redisons, Juris Strīpnieks un 1991. gada barikāžu muzeja direktors Renārs Zaļais.

13. janvārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā norisinājās konference “X stunda. Barikādēm 30”. To atklāja Latvijas Valsts prezidents Egils Levits, un tā bija skatāma tiešraidē Latvijas sabiedrisko mediju portālā “LSM.lv”, bibliotēkas mājaslapā un sociālo tīklu portālā *Facebook*. Konferencē piedalījās aktīvie barikāžu dalībnieki, Latvijas Tautas frontes biedri, bijušie valdības un Augstākās padomes biedri, atskatoties uz 1991. gada janvāra notikumiem un caurskatot galvenokārt iepriekš vēl plaši neapspriestas tematiskās līnijas – gatavošanos barikādēm un mediju kā ziņneša lomu. Vienlaikus konference pievērsās tiem cilvēkiem, kuri, savas pašiniciatīvas vadīti, nesavtīgi atbalstīja barikāžu norisi. Konferences video ieraksts vēl joprojām pieejams *YouTube* platformā⁵, 1992. gadā LNB izdevusi arī grāmatu “X stunda. Barikādēm 30” ar konferencē izskanējušā satura apkopojumu. Dienas

⁵ Konferences “X stunda. Barikādēm 30” video ieraksts ir pieejams šeit: https://www.youtube.com/watch?v=wTZ7YLlzyTA&list=PL0l488g_lNq9rDEgfQ9rjSwgj61rzX2sS.

noslēgumā Zaķusalā notika atceres ugunsкура iedegšana, kam ir dziļi simboliska nozīme, ņemot vērā, ka barikāžu laikā Latvijas Televīzijai bija vitāli svarīga un simboliska loma patiesas informācijas nodrošināšanai sabiedrībai. Arī šis pasākums notika tiešsaistē.

20. janvārī Mazā ģilde piedāvāja interesentiem bez maksas tiešsaistē noskatīties Romualda Pipara 2018. gada dokumentālo filmu “Vēsture aiz kadra. Kino”, ļaujot sajst klātesamības elpu gan 30 gadu senu notikumu gan aculieciniekiem, gan jaunajai paaudzei. Filma ir stāsts par to, kā tapa kinomateriāli, kas kļuvuši par neatņemamu Latvijas audiovizuālās vēstures daļu – kadri, kuros iemūžinātas janvāra barikādes, Tautas Frontes dibināšanas manifestācija Mežaparkā, Augstākās Padomes balsojums 1990. gada 4. maijā, sarkanbaltsarkanā karoga uzvilšana Svētā Gara tornī, augusta pučs un citi Trešās Atmodas notikumi. Filmā iekļauti arī agrāk neredzēti, 30 gadus pēc to uzņemšanas digitalizēti 35 mm kinolentes fragmenti. Materiālus papildina to autoru – režisoru, operatoru, redaktoru, montāžas un skaņas režisoru – atmiņas.

Barikāžu atceres dienas trīsdesmitgadi aktīvi atzīmēja daudzās Latvijas pašvaldībās, radot vidi, kurā ir droši atrasties un vienlaikus var piedzīvot nelielu klātienas pasākumu. Lielākoties tie bija ugunsкуri, kas rekonstruēja barikāžu vidi pirms trīsdesmit gadiem, vai arī dažādas jaunradītas mākslas instalācijas.

Latvijas starptautiskā atzīšanas *de iure* simtgade

2021. gada 26. janvārī tika atzīmēta Latvijas Republikas starptautiskās atzīšanas *de iure* simtgade. Tieši pirms 100 gadiem Latvijas diplomātiem izdevās panākt Pirmā pasaules kara uzvarētāju jeb Antantes – Apvienotās Karalistes, Beļģijas, Francijas, Itālijas, Japānas – Augstākās padomes lēmumu par Latvijas atzīšanu *de iure*, tādējādi Latvijai kļūstot par starptautiski atzītu valsti. Panāktā starptautiskā atzīšana noslēdza ļoti smagu un sarežģītu Latvijas valsts veidošanās procesu. Starpkaru periodā 26. janvāris Latvijā bija brīvdiena un svētku diena, ko plaši atzīmēja gan ģimenēs, gan sabiedrībā.

Latvijas Nacionālais arhīvs, Rīgas pašvaldības kultūras iestāžu apvienības Rīgas Sv. Pētera baznīcas pārvalde un Valsts Akadēmiskais koris “Latvija” par godu Latvijas starptautiskās atzīšanas simtgadei izveidoja un sabiedrībai piedāvāja multimediju projektu “Latvija *de iure* 100”, iekļaujot tajā Latvijas Nacionālā arhīva vēsturiskās fotogrāfijas, dokumentus, fragmentus no Eduarda Krauca dokumentāliem filmējumiem: “Latvijas daba”, “Latvijas dabas skati”, “Ceļojums uz Kuldīgu cauri “Kurzemes Šveicei””, “Latvijas skatu filma”, kā arī Imanta Kalniņa, Jura Vaivoda, Raimonda Tigula, Ulda Stabulnieka, Emīla

Dārziņa un Lūcijas Garūtas skaņdarbus Valsts Akadēmiskā kora “Latvija” izpildījumā un diriģenta Māra Sirmā vadībā.

Svētku ieskaņā, 20. janvārī, Ārlietu ministrijas valsts sekretārs Andris Pelšs attālināti nodeva Ārlietu ministrijas un diplomātisko pārstāvniecību darbinieku dāvinājumu *de iure* simtgadē Latvijas Nacionālajai bibliotēkai – grāmatas ar individuālu vēstījumu Tautas grāmatu plauktam.

Vienlaikus ar starptautiskās atzīšanas *de iure* simtgadi Latvija 2021. gadā atzīmēja arī diplomātisko attiecību nodibināšanas simtgadi ar vairākām valstīm. Godinot Latvijas diplomātu ieguldījumu valsts atzīšanas panākšanā 1921. gada 26. janvārī, Ārlietu ministrijā ir atklāts “*De iure* kabinets”.

Lai uzsvērtu valsts starptautiskās *de iure* atzīšanas nozīmi, Latvijas Banka emitēja speciāla dizaina *de iure* simtgades 2 eiro piemiņas monētu, savukārt Latvijas Pasts izveidoja šai gadskārtai veltītu īpašu pastmarku un aploksni. 21. janvārī videokonferences formātā ārlietu ministrs Edgars Rinkēvičs simboliski pieņēma abas dāvanas.